

Uppsats på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Historia

History

Fattigvårdens understödstagare

Sundsvalls understödstagare år 1889

Julia Ågren

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. **Campus Sundsvall** Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

Fattigvårdens understödstagare

Sundsvalls understödstagare år 1889

MITTUNIVERSITETET

Avdelning för humaniora

Examinator: Jan Samuelson, Jan.Samuelson@miun.se

Handledare: Roland Anrup, Roland.Anrup@miun.se

Författare: Julia Ågren, Juag1300@student.miun.se

Utbildningsprogram: -

Huvudområde: Historia

Termin, år: Ht, 2014

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Fattigdom, fattigvård och det borgerliga samhällets ”sociala problem”	4
1800-talets Sundsvall som kontext	6
1871 års fattigvårdsförordning	6
Syfte	7
Frågeställningar	7
Avgränsning	8
Metod och material	9
Urval	10
Källkritik.....	12
Kategorisering.....	15
Teoretiska utgångspunkter.....	18
Tidigare forskningsläge	23
Resultat	32
Vilka sociala klasser tillhörde understödstagarna?.....	32
Vilka civilstånd hade understödstagarna?.....	34
Hur blev understödstagarna berättigade fattigvårdsbidrag?.....	35
Hur ser skillnaden ut mellan understödstagarnas könstillhörighet?	36
På vilket sätt finns det ett genuskontrakt inom fattigvården?.....	37
Avslutande diskussion.....	39
Sammanfattning	47
Referenslista	48
Otryckta källor	48
Databaser	48
Internetbaserade källor.....	48
Litteratur	48
Bilaga 1	50
Bilaga 2	60

Inledning

Underteknad anhåller ödmjukligen om litet jälp för mig och mina barn, jag kan ej reda mig själf, jag kan ej någodt yrke och gå bort på tungarbete orkar jag ej. Äldsta gossen har lungshot så han reder sig ej själf och så har jag två minderåriga barn. Var af Den godheten och jälp mig litet, jag fick intet någon hjälp i maj månad. – Änkan Christina Johanna Bergstedt¹

Fattigdom, fattigvård och det borgerliga samhällets ”sociala problem”

Den kapitalistiska samhällsomvanligen, som tog fart i Sverige under tidiga 1800-talet, var ett viktigt skäl till varför fattigvårdsfrågan togs upp på en nationell nivå. Befolkningstillväxten var kraftig och ökad proletarisering gav upphov till den ”sociala frågan”. Den ”sociala frågan” var snarare flera faktorer som den rådande samhällsordningen uppfattade som problem som krävde lösningar. Fattigdom och fattigvård var ett sådant problem. Fattigdomen blev nu kopplad till den egendomslösa arbetarbefolkningen som sågs som ett ”hot” mot de övre klasserna. När den svenska industrialiseringen fick sitt genombrott blev fattigvården inte längre ett lokalt ämne, utan aktualiserade nationella regleringar. 1871 års fattigvårdsförordning reviderade bort alla oklarheter kring vem som var i behov av fattigvård och inte. Barn, sjuka och gamla stod under samhällets understödsskyldigheter. Kvinnor hade rätt till understöd om de saknade försörjning och hade uppfyllt sina plikter som mödrar. Män var berättigad understöd om de uppfyllt sina plikter som arbetsföra. De som hade skäl som var sjuka, gamla och arbetsoförmögna av olika slag kunde inte längre skuldbeläggas för sin fattigdom. Därför hade staten en viss skyldighet gentemot dessa.²

Dock behöver inte en ökad medvetenhet om fattigdom och det som problem betyda att fattigdomen hade ökat. I detta sammanhang handlar det om relativt fattigdom, något som bestäms utifrån vad man betraktade som fattigt efter vissa kulturella skillnader, samhällsliga ekonomiska nivåer och politiska föreställningar.³

Under 1800-talet genomgick det svenska samhället en stor förändring. En förändring som vi idag kallar det borgerliga samhällets framväxt med marknadsekonomi och kapitalistiska produktionsförhållanden. Denna borgerliga samhällsstruktur dominerade samhällets sätt att formulera problem, föreställningar och lösningar. Samhällsomvandlingen handlade om att samhällsintressen, värderingar och gemenskap i samhället skulle anpassas till de kapitalistiska

¹ Medelpadsarkivet, Sundsvalls fattigvårdsstyrelse. Inkomna ansökningar om fattigvård år 1889, serie nr E3. Junimånad.

² Jordansson. B, *Den goda människan från Göteborg. Genus och fattigvårdspolitik i det borgerliga samhällets framväxt*, 1998, Lund, s. 87 f., 92, 102

³ Nilsson. R, *Kontroll, makt och omsorg: sociala problem och socialpolitik i Sverige 1780-1940*, 2003, Lund, s. 114

produktionsförhållandena men samtidigt bevarade det gamla traditionella synsättet på relationer inom samhället.

Det borgerliga samhället skapade nya värderingar, samtidigt som det i vissa avseenden höll fast vid gamla uppfattningar. Marknadsekonomi visade ändå drag av hushållsrelationer som varit aktuella under agrarsamhället. Den ekonomiska utvecklingen förenades med en social kontroll och ordning i samhället. Individerna stod i centrum men samtidigt låg fokus på samhällets framåtskridande.⁴

Två viktiga begrepp i det borgerliga samhället var moral och självdisciplin. Dessa egenskaper var samhällsnyttiga som kunde bidra till ekonomins utveckling. De här värderingarna var grunden till en vision om det ”goda” samhället.⁵

Borgerlighetens genusordning handlade om att skilja på manligt och kvinnligt, samtidigt som de skulle komplettera varandra. Utifrån kvinnan och mannens ”naturgivna” biologiska skillnader borde de därför befinna sig på olika platser och utföra olika sysslor, men de kan tillsammans komplettera varandra. Omformuleringen av genusordningen ägde rum samtidigt som de nya samhällsförändringarna som hörde 1800-talet till. Inom den nya manligheten handlade det om att befästa sin maktposition i en ny social struktur, strävan efter en borgerlig hegemoni. Genusordningen blev således ett sätt att legitimera en maktposition för gruppen. För att befästa en maktposition så blev det viktigt att urskilja egenskaper som var särskilda för just det manliga och på så vis definierades även vad som blev det kvinnliga. Den borgerliga mannen skulle vara samhällsnyttig och ansvarstagande och genom att fostras till detta skulle mannen bli en ”god” medborgare. Denne ”goda” medborgare skulle på så vis bli fostrad till att tjäna samhällets intresse.

Ett annat begrepp som blev karaktäristiskt för den genusordning som växte fram under det borgerliga samhället var sfärindelningen. Dels var mannens sfär i det offentliga och kvinnans sfär i det privata, eftersom det offentliga förknippades med makten. Dels den ekonomiska beroenderelationen mellan sfärerna. En försörjar- eller försörjrelation som handlade om de moral- och normuppfattningarna som var givna av det rådande samhället.⁶

⁴ Jordansson, s. 26 f.

⁵ Jordansson, s. 33

⁶ Jordansson, s. 44 f., 62 ff.

1800-talets Sundsvall som kontext

Efter 1850-talets sågverksgenombrott framstod Sundsvall som centrum för svensk sågverksindustri. Som följd av detta ökade befolkningstillväxten i staden, vilket även fortsatte under 1880-talet. På bara fyrtio år hade stadens befolkning femdubblats. Industrin i staden dominerades av sågverksindustrin men även de kustlokaliserade ångverkens framväxt. Staden behöll även sin roll som en ort för handel och service för landsorten. Mellan 1886 och 1896 så ökade antalet försäljningsställen i Sundsvall med en tredjedel, samtidigt som industriarbetarna fortsatte att växa i antal. Detta förklaras genom att stadens befolkning även ökade med 30 procent under dessa 10 år.⁷

Den trend som var mest iögonfallande efter denna industrialisering var det stigande antalet arbetare som gjorde ett avtryck i befolkningens sociala sammansättning.⁸

År 1880 bodde det 9 116 personer i Sundsvall, år 1888 bodde det 11 051 i Sundsvall och år 1890 hade Sundsvall 13 215 invånare. Men det var inte bara många arbetare som bodde i Sundsvall. År 1885 fanns det 145 detalj- och grosshandlare i staden och 80 hantverkare.⁹

Sundsvall var en mycket rik stad, vid denna tid. Ett resultat av sågverksindustrins expansiva utveckling. Sundsvall blev inte bara ett centrum för de rika träpatronerna, utan även för handlarna. Den snabba folkökningen och den expansiva industrialiseringen gjorde Sundsvall till en handels- och sjöfartstad. Handlare, affärsmän, träpatroner och rörelseidkare var de som var förmögna i staden.¹⁰

1871 års fattigvårdsförordning

Kommunernas fattigvård var bunden till 1871 års fattigvårdsförordning. I förordningen var det klargjort att en del grupper av människor var berättigade till fattigvård. Det var barn under 15 år eller ”den som i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, wanförhet eller lyte är oförmögen att genom arbete förvärfwa hwad till lifwets uppehållande oundgängligen erfordras.”(SFS: 1871:33, 1§)¹¹ Utöver detta skulle man även helt sakna egna medel eller ha någon som hade förmågan att arbeta och försörja den som ansökte om fattigvård. Uppfylldes dessa krav så skulle ”nödtorftig fattigvård honom lemnas”(SFS 1871:33, 3§)¹². Det här

⁷ Björklund. J, *Sundsvalls historia del II*, 1997, Sundsvall, s. 7, 22

⁸ Ericsson. T, *Sundsvalls historia del II*, 1997, Sundsvall, s. 146

⁹ Ericsson, s. 139

¹⁰ Bladh. A, Bladh. C, *Sundsvall då och nu*, 2004, Hudiksvall, s. 20 ff.

¹¹ Wallentin. H, *HUR. Nr 2. Tema: fattiga och sjuka. Fattigdom och fattigvård i Östersund under 1870- och 1880-talet*, 1987, Östersund, s. 15

¹² Wallentin, s. 15

hindrade dock inte styrelsen att själva avgöra om någon var i behov av fattighjälp. I sådant fall skulle behovet och hjälpinsatsen avgöras från fall till fall, utan några stadgar kring detta.(SFS 1871:33, 2§)¹³.

Om man var berättigad till fattigvård enligt 1§ så erhöles full försörjning. Om understödet dock inte innebar full försörjning så bestod hjälpen i form av husrum, mat, kläder eller hjälp som var nödvändig. Även kontanta utbetalningar kunde förekomma, fastän det inte rekommenderades.¹⁴

Fattigvårdens rätt gentemot understödstagaren innebar även målsmannarätt och husbonderätt. ”Fattigvårdsstyrelsen tillkommer målmans- och husbonderätt öfver den, som af fattigvårdssamhället åtnjuter full försörjning, hwilken ej blott tillfällig är, samt husbonderätt ej mindre öfver en hwar, som för sig åtnjuter annan fattigvård, än och öfver den, hwars minderåriga barn eller hwars hustru enligt 1 § åtnjuter full försörjning, som ej är tillfällig; gällande den målmans- och husbonderätt så länge fattigvården fortfar.” (SFS 1871:33 § 35)¹⁵

Om kvinnor och barn var i behov av hjälp från fattigvården, på grund av en försörjningsansvarigs ”lättja och lathet”, så krävde fattigvårdsstyrelsen i gengäld att denna arbetsförmögne person skulle arbeta av denna hjälp. Arbetsinrättelsen var alltså för de som var arbetsförmögna men ändå krävde hjälp av fattigvården, på grund av ”lättja och lathet”.¹⁶

Syfte

Syftet med föreliggande uppsats är att undersöka vilka fattigvårdens understödstagare i Sundsvall år 1889 var, samt redogöra hur dessa kan återspegla det rådande samhället och dess normer.

Frågeställningar

- Vilka sociala klasser tillhörde understödstagarna?
- Vilka civilstånd hade understödstagarna?
- Hur blev understödstagarna berättigade fattigvårdsbidrag?
- Hur ser skillnaden ut mellan understödstagarnas könstillhörighet?
- På vilket sätt finns det ett genuskontrakt inom fattigvården?

¹³ Wallentin, s. 16

¹⁴ Wallentin, s. 16

¹⁵ Plymoth. B, *Fostrande försörjning. Fattigvård, filantropi och genus i fabriksstaden Norrköping 1872-1914*, 2002, Stockholm, s. 103 f.

¹⁶ Wallentin, s. 15 f.

Avgränsning

Sundsvalls stad är den geografiska avgränsningen, eftersom det till viss del blev en stad med en stor arbetarbefolkningen efter industrialiseringen och sågverkens genombrott. Stadens befolkning visar en mångfald av arbetare, handlare och hantverkare av olika slag. Tidigare forskning om fattigvård och dess understödstagare har betonat just arbetarbefolknings behov av fattigvården. Sundsvalls stads arbetarbefolkning kan därför antingen bidra till att konstatera att arbetarbefolkningen var de som fick mest hjälp av fattigvården, eller visa om Sundsvall och dess arbetarbefolkning inte hade det behovet. Därför är stadens mångfald av olika yrken, såsom handlare, hantverkare och arbetare intressant, eftersom de kan visa om det just var endast arbetarklassen som var i behov av fattigvårdshjälp eller om det är ett allmänt behov i en del tider.

Tiden mellan 1870-1910 brukar karakteriseras av industrialiseringen och moderniseringens begynnelse, individens omvårdnadsproblem blev aktuella och de sociala frågorna började behandlas på statlig nivå. 1871 års fattigvårdsförordning fastslogs under en tid då fattigvårdsproblemen var omfattande och krävde en lösning. Dock kräver källmaterialet en senare avgränsning då register över understödstagarna i Sundsvall finns tillgängliga först 1889. Därav valet av året 1889, eftersom lämpligt material innan detta årtal förstördes i branden. Dessutom är detta ett ypperligt årtal eftersom branden sommaren 1888 försatte många människor i nöd och möjligtvis i behov av ett statligt stöd.

De barn som finns med i liggaren för understödstagare i Sundsvall år 1889 kommer ej att användas i denna uppsats, eftersom de själva inte är ansvariga för deras behov av hjälp, det är ju deras vuxna föräldrar eller målsmän.

Metod och material

Med utgångspunkt i tidigare forskning och utifrån den teoribildning jag kommer att redovisa i teoriavsnittet är det min avsikt att försöka finna mönster rörande det rådande samhället och dess normer.

Denna undersökning använder sig av källforskning och en kvalitativ metod. Källmaterialet för denna uppsats är Sundsvalls fattigvårdsstyrelsens liggare över understödstagare år 1889 och de ansökningar om understöd som kom styrelsen tillgodo år 1889.¹⁷ Allt detta material återfinns på Medelpadsarkivet. Riksarkivets databas över folkräknade medborgare i Sverige samt Umeå universitets demografiska databas INDIKO som innefattar kyrkoböcker är även material som kommer användas i denna studie. Folkräkningen från Riksarkivet är framställt utifrån utdrag av husförhörlängder eller senare församlingsböckerna. Personerna hänförs till den ort man vid räkningstillfället är folkbokförd på.

Fattigvårdsstyrelsens liggare över de som erhållit understöd under året 1889 används först för att konstatera vilka understödstagarna i Sundsvall var detta år, vilket kön, civilstånd och födelseår dessa människor hade. Även antalet månader eller kvartal samt årets totalbelopp till varje understödstagare registreras. Liggaren över understödstagarna år 1889 är bokförd i alfabetisk ordning, vilket betyder att de som har ett efternamn som börjar på A är först och så vidare. En kolumn i denna liggare uppvisar understödstagarens bostad. Detta skapade ett problem eftersom Adresskalendrar över Sundsvalls stad 1889 hade kunna tala om vilket yrke understödstagaren hade eller om understödstagaren var en kvinna, hennes yrke eller hennes man eller avlidne mans yrke. Dock nämner bostadskolumnen i liggaren endast exempelvis Norrmalm eller Barackerna. Adresskalendrarna har dessutom endast registrerat de medborgare som betalat skatt och eftersom fattigvårdsunderstödstagare inte betalade skatt så finns de inte heller med i Adresskalendrarna. För att då kunna identifiera dessa understödstagare har Riksarkivets databas över folkräknade medborgare under 1800-talet och tidiga 1900-talet används, för att få reda på understödstagarnas yrke. Dessa yrken ska senare klassificeras och underställas sociala klasser, för att se om det finns någon skillnad eller likhet understödstagarna emellan gällande klasstillhörighet. Riksarkivets folkräkning har endast registrerat födelseåret, ej dag eller månad då personen i fråga föddes. Detta kan skapa problem gällande en person med ett vanligt namn. Flera människor i Västernorrlands län kan

¹⁷

då finnas med, med samma födelseår. För att inte registrera fel person och denne persons yrke och använda detta yrke på den person som finns med i liggaren över understödstagare år 1889, så har INDIKO används för att ge kompletterande uppgifter. Liggaren år 1889 nämner exakta datum, inte bara födelseåret, för understödstagarna. INDIKO:s kyrkoböcker bokförde personer med både födelseår och datum. På så vis har rätt person förts ihop med rätt yrke.

Fattigvårdsstyrelsens har nertecknat ett beslut på de ansökningar som tillkommit dem, med dessa är inga diskussionsprotokoll och ger därför inga diskussioner eller motiveringar till beslut som tagits. Därför är det omöjligt att göra en analys kring aktörernas ställningstaganden eller åsikter. Ett annat problem med ansökningarna är avsaknaden av beslutsmotiveringar till godkända ansökningar till understöd eller avslag av ansökningar. Detta dock att fattigvårdsförordningen beskrev beslutsmotiveringar i styrelsens protokoll som särskilt viktiga.¹⁸

Urval

De understödstagare som ej har sitt födelsedatum eller år bokfört i liggaren, kommer inte kunna räknas med i min undersökning när ett yrke och således klass ska fastslås, eftersom det inte kan säkerhetsställas att det verkligen är de som återfinns i Riksarkivets folkräkning eller INDIKO:s kyrkoböcker. En sådan chansning kommer ej tas i denna undersökning. Dock kommer de personerna finnas med i min undersökning, eftersom de kommer räknas med när kön och civilstånd ska konstateras. De som ändå har fått sitt yrke ifyllt i uppsatsens tabell över understödstagare, fastän de ej blivit skrivna med födelseår i liggaren över understödstagare, har fått det på grund av att yrket på den manliga understödstagaren eller mannens yrke om det gäller en kvinnlig understödstagare har vid några tillfällen funnits med vid dennes namn i liggaren. Dessa undantag kommer att räknas med när yrke och klass fastställs. De ogifta kvinnornas yrken benämns med exempelvis arbeterska. De kvinnor som benämns med mannens yrke får därför titeln exempelvis arbetare. Männerna benämns med deras yrke, exempelvis arbetare.

Understödstagarna som bor på Barnhemmet kommer inte heller att räknas med i min studie, eftersom de är utackorderade från sina föräldrar och på så vis är det ej föräldrarna som är understödstagarna. En möjlig väg att gå i detta problem är att undersöka dessa barns föräldrar och sedan kategorisera in dessa i min undersökning, som representanter för sina barn. Det är ju föräldrarnas ansvar att deras barn måste få hjälp av fattigvården, dessa nämns dock inte i

¹⁸ Plymoth, s. 37 – SFS 1871:33, § 18 "Ordförande i fattigvårdsstyrelse /.../ skall wid sammanträde föra eller på eget ansvar låta föra protokoll, upptagande styrelsens beslut med skälen dertill."

liggaren. Eftersom det således inte är barnens ansvar att de blivit understödstagare så kommer de inte räknas med i denna undersökning, de har ju inte orsakat det själva. Dessutom återfinns de flesta av barnen inte i något register och är tyvärr något som måste lämnas. I liggare för understödstagare år 1889 finns dock många unga människor och barn som verkar blivit utackorderade och understödet blir alltså bidrag till utackorderingen. Detta är något som det ej kommer att tas hänsyn till, eftersom rent tekniskt kunde ett utackorderat barn fortfarande bo hos sina föräldrar, men fattigvården var målsman.¹⁹

De som benämns som barn som år 1889 är dessutom för unga för att ha ett yrke eller vara i stånd att ha ett civilstånd, vilket även är en anledning till att dessa kommer att räknas bort. Dessa kommer ändå att finnas med i uppsatsens tabell över understödstagare år 1889 i Sundsvall.

Av totalt 441 understödstagare i Sundsvall år 1889, så är 105 understödstagare barn, vilka kommer att räknas bort. Av de 441 personer saknar 76 vuxna personer både födelsedatum och år. De som redan har ett yrke inskrivit i liggaren kommer att användas i denna uppsats, men de som varken har yrke eller födelsedatum och år kommer att räknas bort när det gäller yrke och klassificering. Redan i detta läge är det ett bortfall på 24 procent, som barnen utgör. Denna uppsats kommer därför att använda sig av 76 procent av understödstagarna i Sundsvall år 1889.

De 336 vuxna understödstagare som utgör dess 76 procent benämns oftast inte med alla personliga uppgifter. Några undantag benämns med civilstånd, kön eftersom namnet är nerskrivet, födelsedatum så att yrke kan fastslås, bidragssumma, skäl till bidrag och antal månader som bidrag givits ut. Men de allra flesta benämns inte med alla dessa uppgifter. Därför kommer urvalet att se annorlunda ut när yrke, civilstånd, kön och skäl ska räknas ut procentuellt. En brist i denna undersökning är därför det stora mörkertal som tillkommer med detta tillvägagångssätt. De 336 vuxna understödstagare kommer inte alla vara med när varje av de ovanstående uppgifterna ska räknas ut procentuellt.

Ansökningarna som tillkom fattigvårdsstyrelsen i Sundsvall år 1889 är inte heller kompletta. 336 tillgängliga och det finns inga ansökningar som är de som tillhör barnen som återfinns i liggaren över understödstagare. Denna uppsats kommer ju dock inte använda barnen som är understödstagare, eftersom de själva inte är ansvariga för sitt behov av hjälp, deras föräldrar

¹⁹ Plymoth, s. 102, not 8.

finns inte heller med, därför gör det inte heller något att deras ansökningar inte finns tillgängliga. Ansökningarna kommer inte att matchas ihop med understödstagarna i liggaren, eftersom alla understödstagarnas ansökningar ej finns med. Därför kommer ansökningarna behandlas för sig själv och användas för att förstå fattigvårdens syfte och vad för sorts skäl som fanns för att vara berättigad till understöd.

Källkritik

Denna tids geografiska rörlighet, främst hos de yngre människorna som tillhörde arbetarklassen, representerar ett stort källmässigt problem i fattigdomsundersökningar som denna. En stor del av dessa människor befann sig under längre perioder i skattemyndigheternas oåtkomliga ingemansland. De kan dock möjligen återfinnas i taxeringslängder innan deras eventuella skatteskulder avskrivits eftersom de befinner sig på okänd ort.²⁰

Liggaren över understödstagare i Sundsvalls stad år 1889 är en skriftlig primärkälla. Denna information är bokförd av en myndighet, liggaren är originalet och ingen kopia och den är skriven under samma tid som bidragen gavs. Därför ska äkthetskriterier eller närhetskriterier inte vara något problem med denna källa. Liggaren är dessutom inte skriven för att övertyga någon om åsikter eller åsikter. Den är endast till för att organisera och bokföra kommunala medel som ges till befolkningen i nöd, därför visar inte källan någon form av tendens. Inte heller är den beroenda av någon annan källa eller människa. Det enda källkritiska problemet är att personen eller personerna ur fattigvårdsstyrelsen, som bokfört denna liggare har haft möjligheten att välja vilka uppgifter om varje understödstagare som ska finnas med i liggaren. Det finns dock inget tecken på att fattigvårdsstyrelsens intressen skulle spegla den information som finns i liggaren, möjligtvis slarvfel som märks på för- och efternamn.

Miles Fairburn menar i *Social history: problems, strategies and methods* att när en studie ska generalisera med material som innehåller okända fall så kan två positiva jämlika studier användas för att kunna utgå från den kända biten av massan som bevis. Det är dock en förutsättning att det är väldokumenterade studier som används för att jämföra och det krävs även att de haft samma förutsättningar och utgång. Dock kan det bli problem om det varken finns liknande studier alls eller om det bara finns studier som ej har samma resultat.²¹

²⁰ Wallentin, s. 56

²¹ Fairburn. M, *Social history: problems, strategies and methods*, 1999, New York, s. 59 ff.

I fallet med fattigvårdens understödstagare finns det uppgifter som förblir okända. Som skrivits ovan så benämns ej alla vuxna understödstagare med alla uppgifter som finns att fylla i, i liggare över understödstagare. Med hjälp av Fairburns metoder kring detta problem ska två studier, som behandlar samma ämne, under samma tid, användas för att kunna styrka att de kända fallen i uppsatsens material är representativt för de okända fallen. De två studierna är Birgitta Plymoths avhandling *Fostrande försörjning. Fattigvård, filantropi och genus i fabriksstaden Norrköping 1872-1914* och Hans Wallentins *Fattigdom och fattigvård i Östersund under 1870- och 1880-talet*. Plymoths forskning menar att fastän Norrköping var en stad med relativ god ekonomi, så blev det en ökning av understödda i lågkonjunkturer och när arbetslösheten var hög. En lågkonjunktur och en arbetsmarknadskonflikt påverkade arbetarbefolkningen i högsta grad. För majoriteten av arbetarna var marginalerna små och de ökade levnadskostnaderna och konjunkturedgångarna visar att de, under dessa tider, blev understödstagare. Andelen kvinnor som var understödstagare i Norrköping var 70 procent. År 1882 var det totalt 1354 understödstagare i Norrköping, 433 av dessa var män och 921 var kvinnor. År 1896 var det totalt 2243 understödstagare i Norrköping och av dessa var 667 män och 1576 kvinnor.²²

Hantverkarna i Norrköping hade begränsad betydelse, och det var andra borgerliga grupper som hade makt och inflytande, exempelvis aktörer inom fabrik och handel. Stadens borgerlighet konfronterades med den fattiga arbetarbefolkningen och menade att klassmotsättningen mellan borgerligheten och arbetarbefolkningen inte var det som borgerligheten eftersträvade.²³

Enligt 1871 års fattigvårdsförordnings 1 § så var det endast arbetsförmåga som var ett giltigt skäl till understöd. Detta innebar dock inte att andra skäl än detta godtogs som befogat. Det var viktigt att bedöma själva fattigdomsorsaken. En kategori var sjukdom, arbetsförmåga och individitet. En annan kategori var lättsinnighet och osedligt leverne, vilket innebar fattigdomsorsaker som lättja och dryckenskap. Detta var ett självförvållande sätt att skapa sin egen fattigdom. Den tredje kategorin innebar arbetsförmåga eller knapp inkomst, en fattigdom som skapats av ekonomiska missförhållanden och strukturella omständigheter. Understödet utformades efter två motsatta egenskaper: oordentlig eller ordentlig. År 1905 var det 424 män i Norrköping som hade ett fattigvårdsbehov på grund av sjukdom, 270 män på grund av lättsinnighet och osedligt leverne, 146 män för ekonomiska missförhållanden och tre

²² Plymoth, s. 74 ff. 142

²³ Plymoth, s. 41 f.

män för andra orsaker. Samma år i Norrköping så var det 995 kvinnor som var i fattigvårdsbehov på grund av sjukdom, 429 på grund av lättsinnighet och osedligt leverne, 146 på grund av ekonomiska missförhållanden och fem för andra orsaker.²⁴

Den stora arbetarbefolkningen i Norrköping var alltså den största gruppen understödstagare, eftersom de var de som oftast blev arbetslösa och levde på knappa inkomster. Kvinnorna utgjorde den största delen av understödstagarna i Norrköping. Syftet med fattigvården var att fostra till försörjning, eftersom försörjningsansvaret var något som var ett ideal i det borgerliga samhället. Därför blev det mest godtagbara skälet till fattigvård sjukdom eller orkeslöshet, det fanns helt enkelt ingen förmåga att försörja sig själv och då var det befogat att få hjälp från staten. Däremot var fattigdomsorsaker som skapats på grund av oordentliga val och osedligt leverne var något som krävdes korrigerat. Fattigvårdens arbete blev på så vis en självbaserad metod för att korrigera de fattigas livsstil och förhållningssätt.²⁵

Hans Wallentins forskning menar att av totalt 86 understödstagare i Östersund år 1885 så var nio män under 15, fyra män som var mellan åldrarna 16-35, tio män var mellan 36-64, sju män var 65 år och äldre och åtta mäns ålder var okända. Det var sju kvinnor som var under 15, sex kvinnor som var mellan åldrarna 16-35, 25 kvinnor var mellan 36-64, sex kvinnor var över 65 år och fyra kvinnor var utan ålder. Så totalt var det 38 manliga understödstagare och 48 kvinnliga understödstagare i Östersund år 1885.²⁶

Östersund förvandlades från en obetydlig stad till en handelskapitalistisk metropol under 1800-talet och de strukturella förändringarna som kom i och med industrialismens genombrott förändrade människors ekonomiska förhållande rejält. Östersund drabbades dock av en arbetslöshet under 1880-talets senare del och många arbetare blev arbetslösa och fick förvärrade ekonomiska förhållanden.²⁷

Helhetsintrycket av fattigvårdstagarna var att det var mest sjuka, gamla och ensamstående som fick försörjning av fattigvården. Även de som drabbats av tillfällig arbetsförmåga förkom bland understödstagarna. Dessa var i medelåldern, och de betraktades som ordentliga människor men behövde tillfällig hjälp på grund av strukturella omständigheter som de inte kunde styra över. En tredje grupp var de som betraktades som oordentliga och dessa erhöll också bara tillfällig fattigvård.

²⁴ Plymoth, s. 107 f. 113.

²⁵ Plymoth, s. 310 f.

²⁶ Wallentin, s. 19

²⁷ Wallentin, s. 7, 59

Kategorisering

Uno Gustafson studerar olika grupper framväxt inom arbetarklassen och den demografiska strukturen i industrialismens Stockholm i hans forskningsprojekt *Industrialismens storstad: Studier rörande Stockholms sociala, ekonomiska och demografiska struktur 1860- 1910*. En intressant studie som dock inte är relevant i denna undersökning. Det som är intressant med Gustafsons forskning är hans klassificeringsschema. Gustafson uttrycker utformningen av hans klassificeringsschema att ”Antalet socialklasser och deras sammansättning i denna undersökning har bestämts för det första utifrån en skattning av de skilda yrkenas sociala och ekonomiska status, för det andra utifrån den hänsyn man måste ta till materialets källvärde samt för det tredje utifrån avhandlingens inriktning på i första hand arbetarklassen.”²⁸

Eftersom Gustafsons klassificeringsschema inte förekommer så detaljerat i hans egen forskning så kommer *Metodövningar i historia 1. Historisk teori, metod och källkritik* att användas för att redogöra hur detta klassificeringsschema ser ut. Kapitel 8 behandlar nämligen klassificeringar och hur detta kan behandlas med olika så kallade scheman. Ett sådant schema är Uno Gustafsons klassificeringsschema.²⁹

Gustafsons klassificeringsschema innehåller både breda, allmänna socialklasser som yrkena hamnar under, gällande vilken ekonomisk och social status de har, och underkategorier som benämner själva yrket. Dock fokuserar inte den här uppsatsen på de specifika yrkena, utan de klasser dessa yrken kategoriseras in i. Därför kommer endast denna uppsats behandla de sociala kategorierna som yrkena placeras i. Dessa sociala kategorier är:

1. Överklass
2. Medelklass/Småborgerskap
3. Funktionärer
4. Arbetare
5. Hushållstjänare
6. Soldater
7. Ospecificerade, civilståndstitlar
8. Före detta yrkesutövare

²⁸ Gustafson. U, *Industrialismens storstad: Studier rörande Stockholms sociala, ekonomiska och demografiska struktur 1860- 1910*, Stockholm, 1976, s. 101 f.

²⁹Thullberg. T, *Metodövningar i historia 1. Historisk teori, metod och källkritik*, Lund, 1993, s. 160 f.

Socialklass 7 och 8 kommer dock inte användas, eftersom det ej finns någon som benämns med en före detta titel och kvinnorna kommer att klassificeras med antingen sina egna yrkestitlar eller sina mäns. Därför kommer ingen klassificeras med sitt civilstånd.

Gustafson menar att eftersom vi inte har stor kunskap om varje yrkes status så går det inte att göra detta system särskilt finfördelat. Detta behöver dock inte vara något problem, eftersom det kan ge betydande resultat om grupperna är relativt stora. Därav valet av åtta socialklasser.

Ett annat problem med detta klassificeringsschema är de stora skillnader det kan finnas i varje socialklass. En del grupper i klasserna kan utgöra den dominerande ”kärngruppen”, medan mindre grupper endast placerats in i den socialklass de närmast tillhör. Även här finns det alltså skäl till att endast använda sig av de sociala klasserna och inte underklasserna som är till för varje specifikt yrke.

Gustafson stöter också på ett tidsmässigt problem med en klassificering som denna. Han menar att eftersom yrkestitlar oftast inte benämner dess sociala status så kan det ändras över tiden. Ett yrke som vid en tidpunkt tillhört en social klass kan vid en annan tidpunkt tillhöra en annan social klass.³⁰ Detta ska dock inte vara ett problem för min undersökning, eftersom den ej ska jämföra olika års yrkestitlar med varandra.

Den sociala bestämningen på obestämda yrkestitlar är ett välkänt problem inom den socialhistoriska forskningen, exempelvis ”arbetare” eller ”fabriksarbetare”. Gustafson har antagit att dessa arbetare i allmänhet inte är utbildade och placeras då i underkategorin ”oskolade” inom socialklass 4. Dock fanns det kvalificerade yrkesarbetare, som i sådant fall uppgav det. Detta spelar ingen roll eftersom både ”oskolade” och ”skolade” arbetare hamnar under socialklass 4.³¹

Gustafsons klassificeringsschema nämner ej bara hantverkare av olika slag, utan företagare inom stora eller små hantverksföretag. Därför kommer ett ytterligare klassificeringsschema användas för att komplettera detta och verka som ett hjälpande verktyg när just hantverkarna ska klassificeras. Forskaren Martin Åberg studerade företagare 1850-1914, samt vilka sociala bakgrunder dessa hade. Hans klassificeringsschema ser ut på detta vis:

³⁰ Gustafson, s. 101 f.

³¹ Gustafson, s. 103

Städer

Borgarklass

Medelklass

Arbetarklass

Landsbygd

Borgarklass

Medelklass

Agrara underskikt

Problematiken med Åbergs klassificeringsschema är att det endast finns yrket arbetare under hans sociala klass arbetarklassen. Därför kompletterar dessa två klassificeringsscheman varandra, eftersom Åberg har stor variation på yrken under de sociala klasserna borgarklass och medelklass/småborgerskap och Gustafson har allmänt breda yrkesställningar under alla sina sociala klasser.³²

Understödstagarna i denna uppsats kommer att klassificeras med både Gustafsons klassificeringsschema och Åbergs klassificeringsschema. Detta kommer se ut på följande vis:

Borgarklass/Överklass

Medelklass/Småborgerskap

Arbetarklass

Funktionärer

Hushållstjänare

Soldater

Agrara underskikt

³² Thullberg, s. 162 f.

Den mest problematiska gruppen människor i denna undersökning är kvinnorna. I liggaren över understödstagare i Sundsvall år 1889 så benämns kvinnorna endast med sitt civilstånd och möjligtvis mannens yrke, vilket ändå är sällsynt. Visserligen är inte alla de manliga understödstagarnas yrkestitlar benämnda heller. De kan dock återfinnas i kyrkoböckerna och folkräkningarna. Även de ogifta kvinnornas yrken benämns där. Det gör väldigt sällan de gifta kvinnornas eventuella förvärvsarbete, istället angav de deras civilstånd såsom hustru eller änka av något slag, exempelvis arbetaränka. Detta problem har behövt lösas på så vis att de ogifta kvinnorna som har ett yrke som nämns kommer att klassificeras med detta yrke. De kvinnor som inte har ett yrke eller har ett yrke som ej benämns i varken folkräkningen eller kyrkoböckerna, kommer att klassificeras med hjälp av deras mäns eller avlidna mäns yrken. Gustafson menar även att de personer som har varit i direkt beroendeställning till den som förvärvsarbetade, exempelvis gifta kvinnor och änka, borde ha anslutit sig till den status som den ekonomiskt ansvarige hade.³³ Det är problematiskt att kvinnorna ska behövas kategoriseras med deras mäns eller avlidna mäns yrkestitlar, men tyvärr är de gifta kvinnornas och änkornas yrken inget som finns med i varken Riksarkivets folkräkning eller INDIKO:s kyrkoböcker, om de ens innehade ett förvärvsarbete.

De här grupperna har sammanförts till klasser som inte tagit hänsyn till om medlemmarna av dessa sociala klasser själva upplevde en klassamhörighet. Detta är visserligen synd, för det blir en konstruerad historia om människors sociala liv. Dock granskar inte denna undersökning vilken social status alla dessa yrkesutövare hade, inte heller understödstagarnas enskilda sociala status. Uppsatsen fokuserar istället på understödstagarnas klasstillhörighet i största allmänhet.

Teoretiska utgångspunkter

Roddy Nilsson och hans forskning kommer att beskrivas mer utförligt i senare delar av denna uppsats. I sin forskning använder Nilsson samhällsteoretikern Michel Foucaults disciplineringsperspektiv. Disciplineringen är en maktutövning som används genom korrigerande av beteende. Foucault menar att i det moderna samhället finns det disciplinerande förhållningssätt. Välfärdsinstitutioner används, inte bara för att ge en förbättring av människors ekonomiska och sociala förhållanden, utan även för att inordna dem i en disciplinär ordning. Därför bidrar Foucault med en större medvetenhet om att omhändertagande och omsorg även är till för kontroll och disciplinering. Detta styrningstänk

³³ Gustafson, s. 102

handlar om att staten har som mål att påverka medborgarnas sociala beteende. Ett exempel på ett medel för att nå detta är lagstiftningar. Styrningsmentaliteten är dock inget som bara påverkar medborgarna uppifrån, utan denna mentalitet genomtränger hela samhället. Nilsson betonar dock att det är viktigt att påpeka att disciplineringsperspektivet och styrningsmentaliteten inte är avsedda eller planerade processer. Det är ett resultat av flera olika faktorer som samspelar. Det handlar alltså inte om ett medvetet planerande från varken staten, myndigheter eller borgarklassen.³⁴

Foucaults teori om biomakten kan appliceras på fattigvården och dess utformning. Biomakten handlar om olika administrativa tekniker och institutioner och ingår i den ”makt över livet” som utvecklades på 1700-talet. Det handlar således om livet och hur det bör styras. Denna makt över livet utövas i olika regleringar och kontroller mot befolkningen och den som helhet. Enligt Foucault är biomakten en förutsättning för kapitalismens uppväxt. Den mänskliga resurs som kan utvinnas av en arbetande massa måste anpassas till de ekonomiska processerna.³⁵

Mekanismerna som gör att det biologiska i människan träder i samhället och dess politik, de mekanismer som utgör biomakten, de maktmekanismerna är integrerade i alla relationer och på så vis utgör de både dess verkan och orsak.³⁶

Foucault har fem antaganden kring detta. För det första handlar analysen av dessa maktmekanismer hur de äger rum, vilka effekter de får och vilka tillvägagångssätt de tar. Det handlar således inte om vad makten är, utan hur en samling mekanismer och tillvägagångssätt säkerhetsställer makten. Denna analys påbörjar något som liknar en teori om makten. För det andra så ligger inte makten till grund för sig själv och är inte heller självalstrande eller självuppbärande för att upprätthållas. För det tredje kan en analys av dessa maktmekanismer utgöra en analys av ett samhälle. Analysen har som uppgift att visa vilka vetandeffekter som skapas som konsekvens av det som pågår i vårt samhälle, samt av de maktmekanismer som består av denna kamps beståndsdelar. För det fjärde så finns det inget teoretiskt resonemang som inte bygger på något annat resonemang. Vad som bör göras kan då endast uppträda inom ett kraftfält som inte går att kontrollera eller göra gällande i någon diskurs. För det femte, och

³⁴ Nilsson, s. 28

³⁵ Nilsson, R, *Foucault – en introduktion*, 2008, Malmö s. 123 f.

³⁶ Foucault, M, *Säkerhet, territorium, befolkning. Collège de France 1977-1978*, 2010, Hägersten, s. 24

sista, förlorar relationen mellan kamp och sanning sin mening om den förblir begränsad till den teoretiska diskursens inre.³⁷

Foucault menar att ”säkerhet” består av olika mekanismer. En mekanism är att inrätta en lag och sedan fastställa straff om lagen bryts. Det är juridiken och det rättsligas mekanism. En annan mekanism är korrektion och övervakning. Den disciplinära processen. Den tredje mekanismen är det så kallade säkerhetsdispositivet, en samling fenomen som varken kännetecknar juridikens system eller det disciplinära. Det handlar inte om att först kommer en rättens tidsålder, sedan en disciplinär tidsålder och därefter en säkerhetens tidsålder, utan det är en serie komplexa serier som förändras med mekanismerna själva. Uppträdandet av säkerhetsteknologier sker antingen inuti mekanismer som syftar till social kontroll eller inuti mekanismer som syftar till att förändra något vad gäller människans biologiska öde.

Det handlar inte längre bara om att kontrollera och disciplinera, utan även att förbättra och speciellt bättra den stora arbetarbefolkningens levnadsstil.

Yvonne Hirdmans ”genussystem” är föreställningar, förväntningar och processer som således bildar en ordningsstruktur av kön. Genus är det sociala kön som konstruerats av de föränderliga tankefigurer kring män och kvinnor, där den biologiska skillnaden alltid utnyttjas. Den här ordningen är grundläggande för andra sociala ordningar. Människans ordning kring genus är grunden för sociala, ekonomiska och politiska ordningar. Inom denna ordning understryks isärhållandets ”lag” och mannen som norm. För att mannen ska bli norm eller som Hirdman menar, för att kvinnan ska underordnas, så måste isärhållandet betonas. Denna ”lag” finns både vad gäller psykisk och fysisk ordning, exempelvis isärhållande av sysslor, platser och egenskaper.³⁸

Detta kan utvecklas med att det finns ett ”kontrakt” i varje samhälle mellan könen. Detta finns både på ett individuellt plan, mellan mannen och kvinnan, och på ett allmän plan, mellan man och kvinna. Detta kontrakt är bestämt av den ena parten och definierad av den andra.

³⁷ Foucault, s. 24 ff.

³⁸ Hirdman, Y., *Maktutredningen, rapport 23. Genussystemet – Teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*, 1988, Uppsala, s. 7 ff.

Genuslogikernas teori ligger i detta genuskontrakt. Kontraktet i sig skapar föreställningar och systemet är processen, som via kontraktet skapar ny hierarkisering och särskiljande från olika tider, klasser och samhällen.³⁹

Det mest kraftfullaste i den nya genusformering som skapades på 1800-talet, med nya föreställningar kring manligt och kvinnligt, nya lagstiftningar och termer som definierade kvinnliga och manliga isärhållande områden, var det idealtypiska genustänkandet. Hur vetenskapen visar hur ”hon” och ”han” egentligen är och ska vara.

För att analysera könens olika möjligheter beskriver Hirdman olika maktstrategier. Med friheten som mål har den manliga friheten uppmuntras att expandera medan den kvinnliga friheten har blivit bunden vid styrning, kontroll och sociala ”seder”. Kvinnans är mannens möjlighet till frihet men hans dominans över henne innebär samtidigt hans begränsning. Kontrollerad symbios.⁴⁰

Hirdman menar att genom att systematiskt problematisera relationen mellan man och kvinna, kan detta genussystem användas för att förklara andra processer, såsom feodalism eller kapitalism. Ur dessa system kan det rådande genussystemet plockas ut och visa vilket primär del det utgjorde.

Det här kan således förklara och bidra till förståelse för strategier, ideologi och politik och män och kvinnors handlande enligt det rådande genussystemets olika kontrakt.

Genussystemets strukturalistiska idé handlar om den reproducerande kraften. ”Det är som det är för att det var som det var”. Isärhållandet föder isärhållande och den manliga normens tillväxt i kraft återföder den manliga normens kraft. Kvinnliga strategier för att kunna vända just sin särart till den norm som ger makt, har alltid utnyttjats av det rådande systemet. Men när material ges den fundamentala gemensamheten mellan könen, samma art som tänker lika, så kan detta system tinas upp. Detta kan ske när olikheter suddas ut och likheter betonas, när teknologi ger människor alltmer likartade möjligheter och när klasstrukturer mjukas upp.⁴¹

Sammanfattningsvis så isärhålls det manliga från det kvinnliga, enligt männens föreställningar och norm. Och när kvinnliga strategier används för att nå frihet, så utnyttjas de

³⁹ Hirdman, s. 15

⁴⁰ Hirdman, s. 19-23

⁴¹ Hirdman, s. 25-32

av det rådande systemet. Olikhet, särart och isärhållande kan suddas ut när det rådande systemet betonar likhet och likartade möjligheter.

Ett perspektiv till denna undersökning är en normativ utgångspunkt att kvinnan ansågs vara det beroende könet, inom fattigvårdens uppfattning. Samtidigt som detta var en tid då mannen hade försörjningsansvaret och kvinnan osynliggjordes inom det offentliga, om hon själv inte var försörjare av något slag, så var kvinnan, inom den sociala genuskonstruktionen, den som var i en beroendeställning. Den kvinnliga understödstagaren var inte en del av den ”sociala frågan”, eftersom hon förväntades vara beroende av antingen en man eller den mansdominerade staten.⁴² I och med industrialiseringens och det borgerliga samhällets framväxt betonades begreppet oberoende och beroende. Kriterierna för oberoende utgick från lönearbetet och att kunna försörja. Det framstods som skamligt för män att vara beroende men naturligt och ärbart för kvinnor att vara i en beroendeställning.⁴³ Detta är sammankopplat med det borgerliga samhällets sfärindelning där den offentliga sfären, makten, var till för männen och den privata sfären, hemmet, var till för kvinnorna.

⁴² Plymoth s. 311; Sjögren. M, *Fattigvård och folkuppfostran, liberal fattigvårdspolitik 1903-1918*, 1997, Stockholm, s. 173

⁴³ Jordansson, s. 42

Tidigare forskningsläge

Birgitta Plymoth undersöker såväl den offentliga fattigvårdens, som filantropins och stadens fabriksförenings verksamhet i *Fostrande försörjning: fattigvård, filantropi och genus i fabriksstaden Norrköping 1872-1914*. Med hennes egna ord studerar hon hur ”borgerligheten i fabriksstaden Norrköping med hjälp av fattigvårdspolitik hanterade problem som var relaterad till tidens stora fråga, den sociala frågan 1872-1914”. Plymoth är särskilt intresserad av normer kring kön och klass. Plymoth talar om fostran och disciplinering till klass såväl som kön och ger många bevis på borgerlighetens repressiva och nedlåtande retorik för att skola in den nya fabriksarbetarklassen i ett överheten definierat samhällssystem.⁴⁴

Plymoth fokuserar på hur fattigvården och filantropin utformades under denna tid i Norrköping och genuskonstruktionen inom fattigvården såg ut, de normativa uppfattningarna om kön och relationen mellan könen som skapades genom fattigvårdspolitik.⁴⁵

Ett socialt problem kan ses som en konstruktion men det förutsätter ett redan existerande samhällsproblem, i detta fall fattigdom. Fattigdomen är inte tillräcklig för att leda till en handling, men de utgör en förutsättning till en handling. För att en företeelse ska kunna bli ett socialt problem så är både den redan existerande fattigdomen och andra kontextuella faktorer avgörande. ”Lösningarna” för arbetarbefolkningens fattigdom är således sociala konstruktioner.⁴⁶

Inom 1871 års restriktiva förordning så var det mannen som var försörjaren över sin hustru och barn. Hustrur var inte, i lagens mening, försörjningsansvariga gentemot sina män, men som föräldrar hade de försörjningsansvar över sina barn.⁴⁷

Plymoth menar att den ”sociala frågan” var en produkt av det borgerliga samhällets framväxt, industrikapitalismen, den ökande andelen fattiga i samhället och oron för samhällsutvecklingen. Det här nya ”sociala” kan beskrivas som en sfär av samhälleliga normer och relationer. Dock var den ”sociala frågan” flera problem, inte bara ett. Exempelvis var den ökande fattigdomen ett sådant problem, samt konflikten mellan samhällsklasserna.

⁴⁴ <http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/1308/1094> (2014-11-14)

⁴⁵ Plymoth, s. 10

⁴⁶ Plymoth, s. 13 f.

⁴⁷ Plymoth, s. 16

Plymoth hänvisar till Birgit Petersson som menar att det var den europeiska hotbilden om revolutionen från arbetarnas massa som skapade en rädsla för de lägre klasserna.⁴⁸

Plymoths forskningsläge sammanfattas att fattigvården som institution, gav inte bara understöd utan också en normativ prägling, för att försöka vägleda arbetarbefolkningen till en bättre livsstil. Detta kan betraktas som ett sätt för borgerligheten att skapa en social ordning där det centrala skulle vara en klasspräglad genusordning. Borgerligheten är den aktör som framträder som engagerad att angripa fattigdomsproblemet. Den borgerliga människan ansågs vara kultiverad och bildad och Plymoth menar att det som var gemensamt för borgerligheten var yrkesrelaterade kriterier, exempelvis ämbetsmän, grosshandlare, lektorer samt liknande levnadssätt och normer om familj, arbete och plikter som hörde samhället till. Dock var det klass och manligt kön som gav inträde till den allmänna politiken och maktpositioner inom det borgerliga samhället, förutom filantropin som blev den borgerliga kvinnans väg in i offentligheten.

Plymoth visar även ett klagande av begreppen klass och genus. Klass kan ses som en process då det är viktigt att vidmakthålla skillnader och hierarkier på kulturella, sociala och ekonomiska nivåer. Det här kan då skapa både avstånd mellan en del och närmanden mellan andra. Levnadssätt och normer sätts upp som gränser mellan klassformeringar. Genus är en central social och kulturell ordning inom denna klassanalys, eftersom de ideal gällande manligt och kvinnligt var viktiga bitar kring borgerliga klassens utveckling.⁴⁹

Ordet fostran är något Plymoth använder för att karakterisera borgerlighetens förhållningssätt inom fattigvården och filantropin. Borgerligheten ville motarbeta fattigdomen och sammanbinda den fattiga arbetarbefolkningen in i ett mer välbalanserat samhälle.⁵⁰

Plymoth menar i sin empiri att understödstagarna, i någon mening, var underkastad fattigvårdens goda vilja. Det fanns ingen möjlighet att överklaga, enligt 1871 års fattigvårdsförordning, så de fattiga var beroende av fattigvårdsstyrelsen och dess representanter. Här finns det potential för maktutövning. Plymoth refererar till Klas Åmark som menar att det viktigaste med makt är att den kan ta människans möjligheter att utvecklas och leva sitt liv efter eget huvud. De understödssökande blev utlämnad till en tillsyningsman

⁴⁸ Plymoth, s. 17

⁴⁹ Plymoth, s. 19-23

⁵⁰ Plymoth, s. 31

som skulle undersöka och bedöma de sökandes rätt till understöd. Eftersom det var tillsyningsmännen och fattigvårdsstyrelsens som hade stor makt att avgöra vem som skulle få rätt till understöd, så präglas ansökningarna av en underdånighet och ödmjukhet.⁵¹

Försumliga försörjare var män som inte fullgjorde sina förpliktelser och lät fattigvården försörja barn eller hustru. När en gift kvinna mottog understödet så togs mannen in på arbetsinrättning och fick arbeta av sin skuld.⁵²

Plymoth menar att 1871 års fattigvårdsförordning var i praktiken inte lika restriktiv som själva förordningen gav uttryck för att vara. Dock var denna politik allt annat än generös, men eftersom det inte fanns en given gräns för arbetsförmåga så låg tolkningsföreträdet hos de som ansvarade för fattigvården i kommunen. Fastän fattigvårdshjälp inte var en rättighet, så kunde hjälp ges till de som inte bara hade sjukdomsproblem och försörjningsförmåga.

Understödstagarens ”ordentlighet” låg som grund för hur fattighjälpen skulle utformas.

Fostranaspekten, menar Plymoth, tog sig i uttryck att den som fick ta del av fattigvårdens hjälp blev underordnad sig fattigvården och på så vis kunde fattigvården kontrollera och korrigera den fattiga arbetarbefolkningens livsstil. Plymoth tolkar allt detta som att fattigvården tillämpade någon form av fattigdomsstreck. Detta streck var anpassningsbart gällande kön, klass, ordentlighet och föräldraskap. Fattigvården gav understöd bortom lagstiftningen. Genustänkandet bidrog till hur hjälpen gavs. Kvinnor hade större möjligheter att få fattigvårdshjälp än män, på grund utav hur kvinnlighet uppfattades. Män och kvinnor behandlades olika på grund av hur man såg på kvinnligt och manligt. Kvinnors skötsamhet stämde överrens med fattigvårdens syn på hemmet och barn. Det fanns dessutom högre förväntningar på kvinnor att ansvara för hem och barn. Mäns misskötsamhet kopplades istället ihop med lättja och dryckenskap. Det fanns en större önskan att fostra männen till den ”goda manligheten”. Underordning hade en annan innebörd för manlighet än för kvinnlighet, den rätta sortens manlighet tydliggjordes av fattigvårdens praktik.

En intressant aspekt som Plymoth tar upp är kvinnorna inom den ”sociala frågan”. I Norrköping var cirka 70 procent av de vuxna understödda kvinnorna, detta blev dock inte

⁵¹ Plymoth, s. 79, 82, 87

⁵² Plymoth, s. 123

formulerat som ett problem inom fattigvården. Den rådande synen på kvinnan var istället att hon var mer beroende av någon och hade en sämre arbetsförmåga.⁵³

I *Fattigvård och folkuppfostran. Liberal fattigvårdspolitik 1903-1918* använder Mikael Sjögren sig av två teorier, institutionalistisk teori som fokuserar på hur institutioner organiseras och vad de har för betydelse för samhällets struktur, eftersom organisationer anses påverka människors handlande, och teorin om genusystemet, som är ett konstruerat system för att hålla isär könen. Den senare teorin används av Sjögren som ett analytiskt redskap för att kunna tolka och analysera den folkuppfostrande fattigvårdspolitiken.⁵⁴

Sjögren använder sig av institutioners syn på understödstagare och hur institutioners organisering påverkade samhället. Sjögren använder genusteorin som ett redskap för att analysera fattigvårdspolitiken och det som framgår är att kvinnan inte ens kunde ta del av fattigvård, eftersom kriteriet var att man skulle göra sitt yttersta för att försörja sig, men det var ju något som var mannens roll. Den fattiga kvinnan osynliggjordes således. Det var alltså bara den borgerliga, vårdande kvinnan som fick ta del av den folkuppfostrande fattigvårdspolitiken, inte den fattiga kvinnan som stod på den sidan som var i behov av hjälp.⁵⁵ Han uttrycker att fattigvården och folkuppfostran var en slags social konstruktion för att förverkliga det liberala samhällsidealet: att alla människor skulle vilja ha viljan och förmågan att försörja sig själva. De liberala reformatörerna ville att understödstagare skulle leva efter det liberala idealet och de använde fattigvården som ett medel för detta mål.⁵⁶

Birgit Peterssens *"Den farliga underklassen": studier i fattigdom och brottslighet i 1800-talets Sverige* undersöker hur rädslan för de lägre klasserna tog sig uttryck och om den ens var berättigad. Rädslan för att underklassen, de farliga klasserna, skulle göra uppror och förändra det rådande samhället. Det som var grunden till denna rädsla var den skräck för Revolutionen som fanns i 1800-talets Europa, den så kallade Marx's spöke.⁵⁷ Petersson inleder beskrivningen av denna skräck med ett citat från en riksdagsman i första kammaren "Den tidpunkt är måhända icke så aflägsen...fruktansvärt att befara då den halfbildade, svältande

⁵³ Plymoth, s. 309-313

⁵⁴ Sjögren, s. 12 ff.

⁵⁵ Sjögren, s. 173 ff.

⁵⁶ Sjögren, s. 160 ff.

⁵⁷ Petersson, B., *"Den farliga underklassen" – Studier i fattigdom och brottslighet i 1800-talets Sverige*, 1983, Stockholm, s. 1

massa reser sig, afskakar sina bojor, och i revolutionens hvirvlar krossar penningaristokratiens, borgarväldets, ihåliga, maskstugna byggnad!”⁵⁸

Underklassen sågs som farlig både moralisk och ekonomisk, men även socialt och politiskt. Underklassen ansågs inneha flera egenskaper som visade på ett moraliskt förfall. Den ekonomiska aspekten berodde på att underklassen mer stod samhället till last än bidrog med något. Socialt och politiskt ansågs underklassen splittra på samhällets gemenskap. De betraktades helt enkelt som en annan sorts människa, som inte skulle kunna klara sig utan de högre klassernas ledning.⁵⁹ Denna rädsla för den stora befolkningstillväxten inom de lägre klasserna var en allmän, psykologisk företeelse som existerat i alla tider.⁶⁰ Hotet från de lägre klasserna låg i att de kunde radikalt förändra den rådande samhällsordningens moral och normer med ett avvikande levnadssätt.

Petersson kommer fram till att fattigvården var ett sätt att mildra fattigdomen, dock endast mildra och göra fattigdomen mindre farlig, den var inte ett medel för att ändra den rådande samhälls- och klasstrukturen. Dessutom kommer önskan att reglera underklassen och deras levnadssätt alltid uppifrån. Någon djupare förståelse eller empati finns oftast inte för de lägre klasserna.⁶¹

En viktig utgångspunkt i Nilssons bok *Kontroll, makt och omsorg: sociala problem och socialpolitik i Sverige 1780-1940* är förändringen inom socialpolitiken som skedde under 1800-talet. Det sociala blev en egen sfär och tog sig nya former i institutioner och vetanden om människan. Det här nya tänkandet ledde i sin tur till verktyg för att kontrollera en styrning av samhällsmedborgarnas ekonomiska och sociala beteende. 1900-talets socialpolitik blev formad av just denna sociala framväxt som skedde på 1800-talet.⁶²

Nilsson menar att socialhistoria handlar till stor del om sociala kategoriseringar och grupper, dessa sociala grupper definieras av de sociala relationer medlemmarna känner eller tillhör. Sociala grupper handlar om att förstå medlemmarnas identiteter, medan social kategorisering används för att definiera olika enheter av människor. ”Klass” är en social kategori som är väl använd. Nilsson menar att vilken klass varje individ tillhör definieras utifrån vilken roll de har

⁵⁸ Petersson, s. 16

⁵⁹ Petersson, s. 56 f.

⁶⁰ Petersson, s. 30

⁶¹ Petersson, s. 224, 260

⁶² Nilsson, s. 14

i produktionen. Produktionsförhållandena i ett klassamhälle ska visa på en maktrelation mellan de som produceras och de som tar tillvara på produktionsresultaten. Genus är också en social kategorisering, inte bara för att skilja på kön, utan för att se egenskaper och ideal. Genustänkandet menar att relationen mellan män och kvinnor inte bestäms av de biologiska aspekterna utan av de sociala.

Nilsson betonar att sociala kategorier definieras från ”utsidan”, vilket innebär att den som blivit kategoriserad in i en grupp kanske inte alls känner samhörighet med den sociala gruppen. Det bör påminnas att sociala begrepp aldrig är neutrala. Social kategorisering är således en handling som innebär någon form av maktutövning.⁶³

Ett annat begrepp som Nilsson berör är den sociala kontrollen inom socialhistorien. Den sociala kontrollen har tidvis använts för skildra människans insocialisering i samhället.

Sociala problem, den ”sociala frågan”, är något som det fokuserats på inom socialhistorisk forskning. De här ”frågorna”, vad som framstod som problem för samtiden, är produkter av mänskligt handlande. De som har en konstruktivistisk uppfattning menar att ett socialt problem blir en konstruktionsprocess där olika aktörer, utifrån dessa problem och hur man ser på dem, skapar sig en social verklighet. Därför handlar det inte om själva problemet och hur farligt det egentligen är, utan om problemet uppfattas som skadligt eller farligt.⁶⁴

Nilsson nämner fattigdom och fattigvård som ett av dessa sociala problem. Dock behöver inte en ökad andel fattiga betyda att även fattigdomen har ökat. Relativ fattigdom handlar då om vem det är som anses som fattig fastställt av kulturella skillnader, ekonomisk nivå eller politiska uppfattningar i ett samhälle. Nilsson menar då att det på så vis blev viktigt att skilja de ”rätta” fattiga från de ”orätta”. De ”orätta” fattiga var de som själv orsakat sin fattigdom och kunde då inte göra anspråk på någon hjälp. Eftersom omhändertagandet och omsorgen blev en tung och ekonomisk börda så blev det allt viktigare att skilja på de som verkligen hade rätt till fattigvård och de som inte hade rätt till det. Vilka var då de ”rätta” fattiga? Barn, sjuka och gamla och orkeslösa. De som var vuxna och kunde jobba sågs i princip inte som berättigade till fattigvårdsunderstöd. Dock blev det mer och mer svårt att avgöra och dra gränsen vem som kunde arbeta eller inte. Dessutom kunde det hända att inte ens understöd till

⁶³ Nilsson, s. 16 ff.

⁶⁴ Nilsson, s. 22 f.

”rätta” fattiga skedde villkorslöst utan det förutsattes att de skulle hjälpa till med arbete av olika slag, efter deras förmåga.⁶⁵

1871 utfärdades en fattigvårdsförordning som inskränkte fattigvården till att endast omfatta barn, gamla och sjuka. Sedan var det upp till kommunerna att själva avgöra vem som var berättigad understöd. Denna förordning utvidgade kommunernas handlingsfrihet och fattigvårdens utformning och resultat fick stora skillnader från stad till stad eller landsbygd. Nilsson refererar även till Anders Berge som menar att fattigvården var en institutionell fostran och det var tydligt redan i 1871 års fattigvårdsförordning men blev ännu mer markerad under sekelskiftets socialliberala tid.⁶⁶

Den ”sociala frågan” blev till en arbetarfråga mot slutet av 1800-talet. Vad som menas med arbetare var den växande industriarbetarklassen. Gamla problem som fattigdom och sjukdom blandades med nya problem såsom arbetsskador och sanitära olägenheter. Under denna tid började även samhällets rädsla för den farliga underklassen utveckla sig till en rädsla för socialismen och fick på så vis en mer politisk karaktär. Rädsla för kollektivet var inte det enda som växte utan även för den farliga individen.⁶⁷

Wallentins uppsats *Fattigdom och fattigvård i Östersund under 1870- och 1880-talet* berör fattigdomens omfattning, karaktär och utveckling i Östersund under 1870- och 1880-talet. Under denna period förändrades människors liv radikalt. Det var en tid av långtgående strukturella förändringar med jordbrukets ombildning och industrialismens utbrott.

Wallentin menar att det finns två sätt att se på ekonomisk fattigdom. Antingen primär eller sekundär fattigdom. Primär fattigdom handlar om att den är fysiologiskt bestämd. Den som är primärt fattig i den som saknar mat, kläder och tak över huvudet medan den som är sekundärt fattig är den som saknar en rimlig mängd resurser för att leva ett någorlunda liv.⁶⁸

Fattigdom tolkades främst som en brist på överskott, individen var tvungen att lägga alla sina resurser på nödvändiga ting, mat kläder och tak över huvudet. De fattiga förmådde dessutom inte att betala skatt, eftersom alla resurser gick till de mer elementära tingen. Därför menar

⁶⁵ Nilsson, s. 114 f. 124 f.

⁶⁶ Nilsson, s. 222, 242

⁶⁷ Nilsson, s. 225

⁶⁸ Wallentin, s. 7, 9

Wallentin att det finns tre grupper av fattiga i hans källmaterial. Det var fattigvårdstagare, de som de var befriade från att betala skatt och de som avkortades skyldigheten att betala skatt.⁶⁹

Wallentin beskriver att fattigvårdens syfte var att onödiggöra tiggeriet. Alla som ansökte om understöd fick det dock inte beviljat. Var man exempelvis ung och förmögen att försörja sig själv kunde ansökan avslås. Fattigvårdsstyrelsen kunde dessutom ta eget initiativ om de fick anledning att tro att någon hade ett understödsbehov. Fattigvården karakteriserades som restriktiv på grund av dess regelsystem och den ideologiska bakgrunden. Hjälpen kunde inte fås om man var förmögen att försörja sig själv. Motiveringen till understöd som stämde bra överrens med förordningens stadgar blev den avgörande faktorn om ansökan skulle avslås eller godkännas. Detta är en hypotes som Wallentin använde på den grupp i Östersund som tillhörde de primärt fattiga.⁷⁰

Wallentin kan med sin empiri konstatera att fattigvårdsunderstödsdagarna inte var en homogen grupp. Den största gruppen understödstagare var gamla och ensamstående, ungefär lika många män som kvinnor. En del var inhyste hos andra familjer och en del bodde på fattighus. Denna grupp var de som fick full försörjning. Den andra gruppen var de som hade drabbats av tillfälligt behov av hjälp. Det var både män och kvinnor, änkor och ensamstående. Dessa människor var som regel ändå ”ordentliga” personer och bakgrunden till varför de behövde hjälp var oftast komplicerad. Många av dem lämnade dock fattigvårdsfolket relativt snabbt.⁷¹

Wallentin använder sig av 1871 års fattigvårdsförordning (SFS 1871:33) som för övrigt är svåråtkomlig. Därför är även denna uppsats lämplig för min studie, eftersom denna förordning finns väl citerad i Wallentins uppsats, något som även behövs för denna studie.⁷²

Bronislaw Geremek skriver om fattigdom historien igenom och hur synen på fattiga har gått från barmhärtighet och medlidande till förakt och rädsla i *Den europeiska fattigdomens betydelse*. I 1800-talets Europa behandlades inte fattigdomens bara som en konsekvens av fördelningen av uppgifter i samhället, utan även som ett hot mot det rådande samhällssystemet och ordningen. Den stora massan av arbetarbefolkningen som uppstod genom proletariseringen och industrialiseringen framstod som den största delen av nöden i samhället. Denna uppkomst av nöd i industrisamhällen skapade en förändring i den sociala

⁶⁹ Wallentin, s. 12

⁷⁰ Wallentin, s. 16 ff.

⁷¹ Wallentin, s. 40 f.

⁷² Wallentin, s. 15 ff. s. 65 not 21, 22, 24

politiken. Nu handlade det inte längre om individer utan om grupper och klasser som genom ofördelaktiga löner levde under oacceptabla levnadsförhållanden.

1800-talets uppfattning kring fattigfrågan menade att ett sysslöst liv fick farliga konsekvenser för det moraliska i samhället. Därför hade fler arbetstillfällen två funktioner: dels som medel till de fattiga, dels mot kampen mot det moraliska förfallet i samhället. Föreställningen om hur fattigdomen skulle bekämpas gick från att vara något som krävdes kontroll och begränsning till att de filantropiska och humanistiska strömningarna. Vårdande initiativ togs med bättre skolor och omsorg och all denna medmänskliga solidaritet förbättrade de fattigas levnadsförhållande. Tanken om det moraliska förfallet förblev kvar. Genom en ny inställning gentemot fattiga, som faktiskt behövde hjälp, kunde fortfarande demoraliseringen och sönderfallet av samhället motverkas.⁷³

⁷³ Geremek. B, *Den europeiska fattigdomens betydelse*, 1991, Stockholm, s. 264- 275

Resultat

Vilka sociala klasser tillhörde understödstagarna?

Av de 336 vuxna understödstagare så har 218 personer återfunnits i både Riksarkivets folkräkning och i INDIKOS:s kyrkoböcker, och därför har benämnts med deras yrken eller titlar i denna uppsats.

Av dessa 218 understödstagare tillhör sex personer borgarklassen/överklassen, 65 personer medelklassen/småborgerskapet, 107 personer arbetarklassen, fyra personer funktionärer, 24 personer hushållstjänare, sex personer soldater och sex personer det agrara underskiktet.

De sex personer som tillhör borgarklassen/överklassen är en manlig fabrikör, fyra kvinnor med titeln mamsell, en stadsfiskalänka som innebär änka till chefsåklagare eller polismästare.⁷⁴

Hantverkarna dominerar den sociala klassen medelklassen/småborgerskap. Inom denna klass finns även fyra handelsänkor, en kvinna som är gift med en handlare och en man som är handlare. Det finns även en bageriidkerska, en modehandlerska och en restaurangägerska. En kvinna har varit gift med en maskinist och en kvinna är gift med en man som är maskinist. En maskinist är en fartygsingenjör.⁷⁵

De understödstagare som blivit kategoriserade inom den sociala klassen arbetarklassen har i stort sett endast benämnt med yrket arbetare. Vid något tillfälle benämns även i vilket inriktning denne person var arbetare inom, exempelvis sågverksarbetare.⁷⁶

De fyra understödstagare som blivit kategoriserade i den sociala klassen funktionärer är två poliskontapelänkor och två kvinnliga skrivare, som arbetade med bokföring och registrering.⁷⁷

Alla de 24 understödstagare som tillhör den sociala klassen hushållstjänare är kvinnliga pigor, förutom två som är jungfruar som också är ett slags hembiträde.⁷⁸

Inom den sociala klassen soldater, så är två personer sjömanshustrur, två är änkor till sjömän, en är en manlig soldat och en är en änka till en båtsman. Både sjömän och båtsmän var

⁷⁴ Se bilaga 1.

⁷⁵ <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> 2014-12-17

⁷⁶ Se bilaga 1.

⁷⁷ Se bilaga 1.

⁷⁸ Se bilaga 1.

benämningar som var likvärda benämningen soldat, bortsett från att soldat befann sig på land och de andra två på havet.⁷⁹

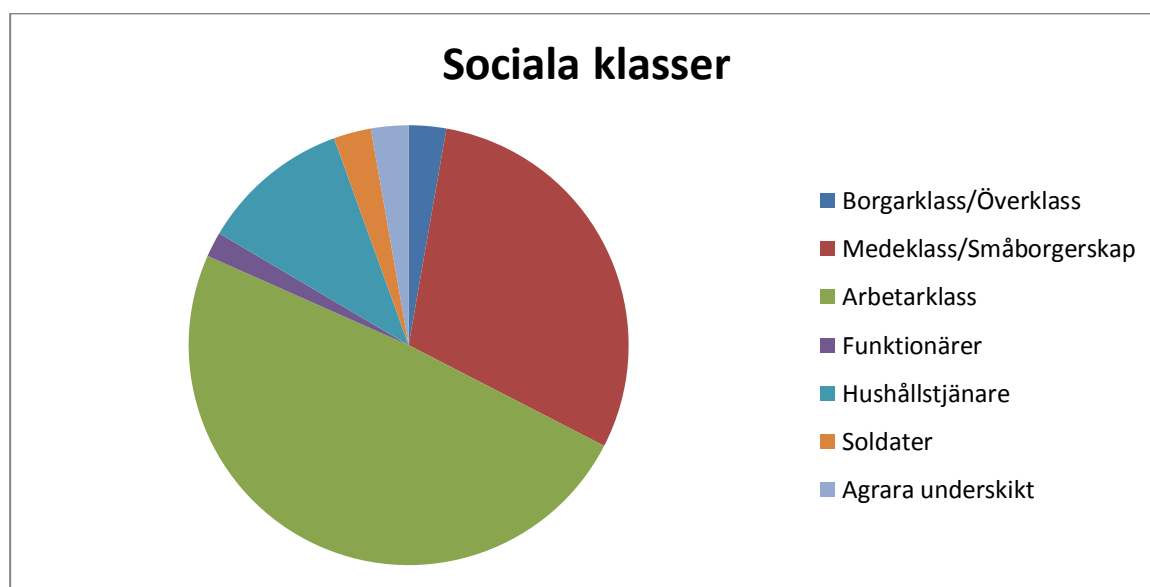
De sex understödstagare som tillhör den sociala klassen agrara underskikt är fem torpare och en dräng.⁸⁰

De kvinnliga understödstagare som benämns med egna yrkestitlar är 48 personer utav de 219 vuxna understödstagare som har beskrivits med yrke. Tio kvinnor är arbeterskor, 24 kvinnor är pigor och jungfruar/hembiträden, sex kvinnor är sömmerskor, två kvinnor är kassörskor, två kvinnor är tvätterskor, en är restaurangägerska, en är bageriidkerska, en är strykerska och en är modehandlerska.⁸¹

Alla dessa kvinnor, som benämns med ett yrke, är ogifta, förutom en tvätterska som är fränskild, två pigor som är änkor och en arbeterska som är änka.

Utöver detta så finns det fyra kvinnor som benämns med titeln demoiselle/mamsell, vilket oftast innebär en ogift kvinna av borgarklassen. Tre av dessa är ogifta och en är änka.

Diagram 1

*Totalt 218 vuxna understödstagare med yrken eller titlar.

Källa: Medelpadsarkivet, Fattigvårdsstyrelsens liggare över understödstagare i Sundsvall år 1889.

⁷⁹ <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> 2014-12-17

⁸⁰ Se bilaga 1.

⁸¹ Se bilaga 1.

Vilka civilstånd hade understödstagarna?

Av de 336 vuxna understödstagarna är 300 personer benämnda med civilstånd. 36 vuxna understödstagare har ej fått ett civilstånd antecknat och blir därför mörkertalet då de vuxna understödstagarnas civilstånd ska räknas ut procentuellt. Av de 300 understödstagare som benämns med civilstånd så är 94 personer ogifta, 88 personer gifta, 116 personer är änkor och änklingar och två personer är fränskilda. Så procentuellt är 32 procent, av de understödstagare som namnges med civilstånd, ogifta, 29 procent är gifta, 38 procent är änkor och änklingar och 0.7 procent är fränskilda.

Av de 94 ogifta understödstagarna, av de 300 understödstagare som benämns med civilstånd, så är 76 kvinnor och 18 män. Procentuellt betyder det att, av dessa, utgör männen 20 procent av de ogifta understödstagarna och kvinnorna utgör 80 procent av de ogifta understödstagarna.⁸²

Av de 88 gifta, så är 40 kvinnor och 48 män. Procentuellt innebär detta att männen utgör 54.5 procent av de gifta understödstagarna som har blivit benämnda med civilstånd. Kvinnorna utgör på samma vis 45.5 procent av de gifta understödstagarna.⁸³

Av de 116 änkor och änklingar är 99 kvinnor och 17 män. Procentuellt innebär detta att männen utgör 15 procent av de understödstagare som lever ensam med en avliden partner. Kvinnorna utgör således 85 procent av de understödstagare som har en avliden partner, av de 300 understödstagare som benämns med civilstånd.⁸⁴ En änka får sitt bidrag indragit då hon senare under året gifter om sig.⁸⁵

De två fränskilda understödstagarna är båda kvinnor.⁸⁶

⁸² Se bilaga 1.

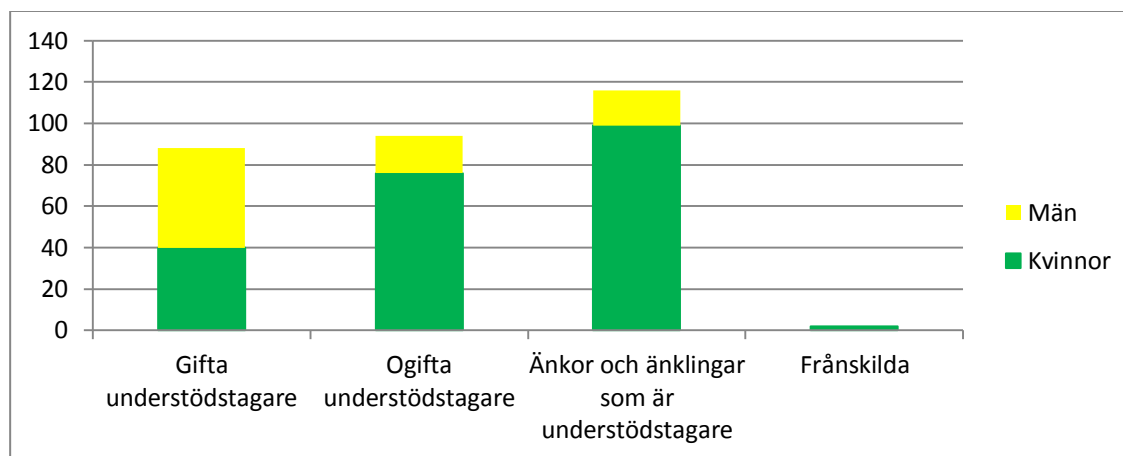
⁸³ Se bilaga 1.

⁸⁴ Se bilaga 1.

⁸⁵ Se bilaga 1, Wanberg, Ulla

⁸⁶ Se bilaga 1.

Diagram 2

*Totalt 300 understödstagare med civilstånd.

Källa: Medelpadsarkivet, Fattigvårdsstyrelsens liggare över understödstagare i Sundsvall år 1889.

Hur blev understödstagarna berättigade fattigvårdsbidrag?

Det finns 336 tillgängliga ansökningar som tillkom Sundsvalls fattigvårdsstyrelse år 1889. Av dessa kända ansökningar så är 247 ansökningar av kvinnor och 89 ansökningar av män. 54 ansökningar, som är känt, har blivit avslagna. Av de 336 kända ansökningar så är det 124 personer som nämner att de har barn.⁸⁷

Det finns dock ingen förklaring till varför de 54 avslagna ansökningarna blivit just det, endast gällande tre av dessa. En har blivit avslagen på grund av att en kvinna har sökt bidrag till hennes minderåriga barn. Barnen är dock inte minderåriga. En mans ansökning har blivit avslagen på grund av att han anses vara för fräck. Och en kvinna vill ha hjälp för att hon är sjuk men denna ansökan har avslagits för att hon inte besitter en egentlig sjukdom.⁸⁸

Skälen till varför personerna är i behov av fattigvårdsbidrag är totalt 421 stycken, eftersom en del ansökningar nämner flera skäl. De skäl som finns i ansökningarna är, branden, sjukdom, ålderdom, arbetsoförmögenhet, brist på arbete eller inkomst, arbetslöshet, inget arbete eller inkomst alls, otillräckliga tillgångar, mer stöd, fortsatt stöd, barn, avlidna män, sjuka hustrur, inget stöd från make, ingen försörjare, ensam försörjare, försupen make, utträde ur arbetsinrättningen, svaghet, och brist på förnödenheter.⁸⁹

⁸⁷ Se bilaga 2.

⁸⁸ Se bilaga 2.

⁸⁹ Se bilaga 2.

De mest återkommande skälen är ålderdom, sjukdom och arbetsförmögenhet av olika slag. Vanligtvis blev det oförmögna att arbeta på grund av alla dessa skäl här ovan, men oftast på grund av sjukdom eller ålderdom. Arbetsförmögen återfinns 76 gånger i ansökningarna, sjukdom 87 gånger och ålderdom 45 gånger. Skälet arbetslös påträffas i ansökningarna 26 gånger, brist på arbete eller inkomst 18 gånger, inget arbete eller inkomst 7 gånger och otillräckliga tillgångar 12 gånger.⁹⁰

3 vanliga skäl som ges av de kvinnliga sökande är inget stöd från man, 8 gånger, på grund av minderåriga barn, 13 gånger, och på grund av avliden man som benämns 20 gånger.⁹¹

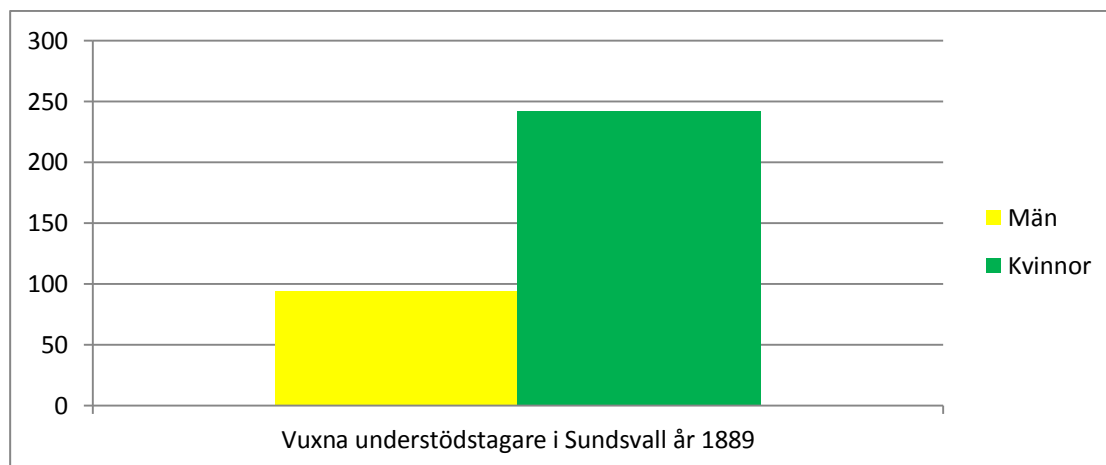
För ovanlighetens skull är det en kvinna som ansökt bidrag på grund av försupen man och två män har ansökt bidrag men istället så har hustrun fått detta bidrag. Dessutom är det totalt 30 ansökningar utan något givet skäl. Av dessa är 27 ansökningar begärda av kvinnor.⁹²

Hur ser skillnaden ut mellan understödstagarnas könstillhörighet?

Av de 336 vuxna understödstagare i Sundsvall år 1889 är 94 män och 242 kvinnor.⁹³

Kvinnorna är således en majoritet av understödstagarna, eftersom de utgör 72 procent av de vuxna understödstagarna, jämfört med männen som utgör 28 procent av de vuxna understödstagarna

Diagram 3

Källa: Medelpadsarkivet, Fattigvårdsstyrelsens liggare över understödstagare i Sundsvall år 1889.

⁹⁰ Se bilaga 2.

⁹¹ Se bilaga 2.

⁹² Se bilaga 2.

⁹³ Se bilaga 1.

På vilket sätt finns det ett genuskontrakt inom fattigvården?

Av de 336 vuxna understödstagare i Sundsvall år 1889 är 94 män och 242 kvinnor.

Kvinnorna utgör 72 procent av de vuxna understödstagarna, och männen utgör 28 procent av de vuxna understödstagarna.

Av de 300 vuxna understödstagare som benämns med civilstånd är 217 kvinnor. Den enda grupp som innehöll fler män var de vuxna understödstagare som var gifta, de ogifta och änkorna eller änklingarna och de frånskilda som var understödstagare dominerades av kvinnor.

Den totala bidragssumman för de vuxna understödstagarna år 1889 blev cirka 24 000 kronor, med avrundning i beräkning. De manliga understödstagarna fick tillsammans 7 200 kronor avrundat och kvinnorna fick totalt 16 800 kronor avrundat. I genomsnitt fick varje manlig understödstagare då 76.5 kronor vardera året 1889 i fattigvårdsbidrag och varje kvinnlig understödstagare fick 69.5 kronor vardera i bidrag år 1889.⁹⁴

Understödsdagarna fick bidrag både månadsvist och kvartalsvist, antingen på ett av dessa sätt eller på båda sätten. För att räkna ut antal månader i genomsnitt varje manlig och kvinnlig understödstagare fick bidrag, så delas kvartalen upp i månader. De 94 vuxna, manliga understödstagarna fick understöd i totalt 617 månader. I genomsnitt fick de manliga understödstagarna då bidrag från fattigvården i 6.5 månader vardera året 1889. Så ungefärligt halva året fick varje vuxen man i liggare understöd, i genomsnitt. De vuxna, kvinnliga understödstagarna fick understöd tillsammans i 2089 månader. I genomsnitt fick då de kvinnliga understödstagarna bidrag från fattigvården i 8.6 månader vardera året 1889. Varje kvinna fick då i genomsnitt understöd ungefär två tredjedelar av året.⁹⁵

De manliga ansökningarna bestod av 11 skäl på grund av arbetslöshet, 35 skäl på grund av sjukdom, 25 skäl på grund av arbetsoförmögenhet, 18 skäl på grund av ålderdom, 3 skäl var svaghet, 2 skäl var på grund av sjuk hustru, 3 skäl på grund av hemma med barn, 4 män hade otillräckliga tillgångar, 14 skäl på grund av arbetsbrist, lite arbete eller liten inkomst, 3 män hade inga skäl i sina ansökningar, 7 skäl var på grund av fortsatt stöd, 3 skäl var branden och 2 ansökningars skäl var utträde ur arbetsinrättningen.⁹⁶

⁹⁴ Se bilaga 1.

⁹⁵ Se bilaga 1.

⁹⁶ Se bilaga 2.

De kvinnliga ansökningarna bestod av 15 skäl på grund av arbetslöshet, 52 skäl på grund av sjukdom, 51 skäl på grund av arbetsoförmögenhet, 27 skäl på grund av ålderdom, 2 skäl var svaghet, 13 skäl på grund av hemma eller ensam med barn, elva kvinnor hade otillräckliga tillgångar, 4 skäl på grund av brist på arbete eller inkomst, fyra kvinnor hade ingen inkomst alls, 27 kvinnor hade inga skäl i sina ansökningar, 45 skäl var på grund av fortsatt stöd, 11 skäl på grund av mer stöd, 3 skäl var branden, en kvinna ville utträda ut arbetsinrättningen, en kvinna hade en försupen man och detta var hennes skäl, 8 kvinnors skäl var på grund av inget stöd från make och 26 skäl var på grund av att kvinnorna var änkor, var ensam försörjare eller hade ingen försörjare.⁹⁷

⁹⁷ Se bilaga 2.

Avslutande diskussion

Av de understödstagare som benämns med yrke så utgör arbetarklassen 49 procent.

Roddy Nilsson menar att det ”sociala problemet” blev till en arbetarfråga som avsåg den framväxande industriarbetarklassen. Men det var inte bara vanliga scenarion, som fattigdom och sjukdom som var aktuellt, utan även arbetslösheten. Samtidigt ökade oron för en socialism, som arbetarklassen fick representera, och vad detta kunde innebära för det rådande samhället.⁹⁸ Även Birgit Petersson menar att ett synsätt på arbetarbefolkningen var rädslan gentemot denna. I och med befolkningstillväxten bland de lägre klasserna och deras ekonomiska instabilitet så utgjorde de en oberäknelig massa. Speciellt i samband med de revolter som uppstått i Europa, vid samma tid, som visade arbetarbefolkningens och socialismens som samlad kraft.⁹⁹

Samtidigt är ett annat perspektiv att fattigdom handlar om vem som betraktas som fattig, både i ekonomiska, sociala och kulturella nivåer.¹⁰⁰ Den nya socialpolitik som innefattade fattigvårdens arbete handlade om att de fattiga skulle internaliseras till rätt beteende. Plymoth menar att det finns ett maktperspektiv inom fattigvården. De som ville ha statlig hjälp var även tvungna att underordna sig fattigvårdsstyrelsen och därigenom staten, eftersom fattigvården blev en slags förmyndare över understödstagare. Rätt och orätta fattiga definierades och det var noga med att avgöra vem som hade rätt till fattigvård. Misstroendet som fanns mot fattigas karaktär och livsstil blev en motiverande faktor till fostrande insatser för att öka självdisciplinen.¹⁰¹

Denna socialpolitik var både ett moraliskt uppfostringsprojekt och ett materiellt befrielseprojekt. Det handlade om att arbetarna som var i nöd, på grund av en instabil arbetsmarknad, kunde befrias från risken att hamna i ekonomiska problem, genom hjälp av fattigvården, i utbyte mot att ta sitt ansvar på arbetsmarknaden. Fattigvården var en form av institutionell fostran, eftersom det fanns en tydlig koppling mellan egen insats i samhället och rätten till bidragshjälp.¹⁰² Sjögren menar också att denna folkuppfostran var ett sätt att forma individen till ett samhälle med en fri marknad.

⁹⁸ Nilsson, s. 225

⁹⁹ Petersson, s. 30, 56

¹⁰⁰ Nilsson, s. 114

¹⁰¹ Plymoth, s. 96 f.

¹⁰² Nilsson, s. 242

Källmaterialet i denna uppsats visar att hälften av alla vuxna understödstagare i Sundsvall år 1889, som finns återfunna med yrke, är de som klassificerats som arbetare. Detta visar även de två positiva fallen, Plymoth och Wallentins forskning. Men hjälp av tidigare forskning kan detta förklaras genom att inom det borgerliga samhället var arbetarklassen ett problem. Ur ett perspektiv utgjorde arbetarklassen den farliga underklassen som representerade det som det borgerliga samhället inte stod för, socialism och revolution. Ur ett annat perspektiv utgjorde arbetarklassen ett problem utifrån den ekonomiska synpunkten. En god medborgare bidrog till samhället genom att erhålla egenskaper såsom moral och självdisciplin, egenskaper som var samhällsnyttiga och kunde bidra till en ekonomisk utveckling. Eftersom arbetarna inom olika perioder kunde bli arbetslösa, på grund av den osäkra arbetsmarknaden, bidrog de inte till att öka samhällets ekonomiska utveckling, snarare belastade den. En statlig hjälp att undgå nöd i gengäld för individuella insatser till samhället kunde därför vara en anledning till det stora antalet arbetare som fick hjälp av fattigvården i Sundsvall. Dessutom krävdes det underordning gentemot fattigvården, för att få erhålla understöd. Genom att underordna sig en fostrande institution så kunde institutionen få kontroll över individen och korrigera dennes livsstil och egenskaper.

1871 års fattigvårdsförordnings 35 § visar på denna underordning. Denna paragraf menar att i och med fattigvårdens hjälp så kunde den även förfoga över understödstagarens arbetskraft. Fattigvården blev målsman över understödstagaren. Detta skulle kunna kopplas samman med den kapitalistiska ekonomin och det borgerliga idealet om hur en god medborgare skulle vara. Denne goda medborgare skulle ju bidra med en samhällelig insats för den ekonomiska utvecklingen. Att understödstagaren, som förmodligen inte passade in i detta ideal, eftersom denne inte bidrog till den ekonomiska utvecklingen, underordnades fattigvårdens myndighet så förfogade ju då staten över dennes arbetskraft. Detta skulle kunna vara ett sätt att bättra understödstagarens livsstil och foga in denne i samhället, eftersom arbetskraft var något eftersträvt och staten fick ju denna arbetskraft i gengäld för fattigvårdsbidrag. Lagen skapade en underordning och en maktbalans mellan understödstagaren, i detta fall majoriteten arbetare, och staten, i detta fall fattigvården. Denna underordning skapade ett sätt för staten att förvalta understödstagarnas arbetskraft, och på så vis kan staten fostra understödstagaren till att bli en god medborgare och bidra med en insats till samhällets ekonomiska utveckling. Det här kan vara en disciplineringsåtgärd.

Uppsatsens teoretiska utgångspunkt, Foucault teori gällande maktutövning i form av korrigerande av beteende, institutioners användning genom att förbättra människors sociala

förhållande för att kunna inordna dem i en disciplinär ordning, biomaktens, ”makten över livet”, är således en mycket möjlig förklaring till källmaterialets resultat, eftersom i det rådande samhället så var arbetarklassen det osäkra kortet och kunde detta osäkra göras säkert så skulle problemet försvinna eller inte bli lika stort. Understödstagaren som tillhörde arbetarklassen kunde då kontrolleras om fattigvården blev dennes målsman.

Källmaterialet visar även att det är en stor del hantverkare som fått hjälp av fattigvården i Sundsvall år 1889. Hantverkare av olika slag har ju kategoriserats in i den sociala klassen medelklassen/småborgerskap och den klassen utgör 29.8 procent av de vuxna understödstagarna med känt yrke. Tidigare forskning har visat att den osäkra arbetsmarknaden kan ha varit en anledning till varför så många arbetare var i behov av statlig hjälp.¹⁰³ Även hantverkare påverkas av arbetsmarknaden och den konkurrerande industrin. Därför kan detta även vara en förklaring till det stora antalet hantverkare som var understödstagare i Sundsvall år 1889.

Kvinnorna utgjorde 72 procent av de vuxna understödstagarna i Sundsvall 1889. Fastän fattigvården var en offentlig del av samhället, och fastän mannen sågs som huvudförsörjaren så är ändå majoriteten av understödstagarna i Sundsvall 1889 kvinnor. Enligt Hirdmans genuskontrakt och teori kring kvinnans underordning så blev kvinnans roll ständigt i relation till mannens roll.

Om mannen är försörjaren i den offentliga sfären, hur kan då kvinnan bli isärhållen detta och ha sin sfär i hemmet men samtidigt ta del av något som är skapat för mannen, bidrag för att kunna försörja sig själv och sin familj? Mannens manlighet och norm måste tas bort från mannen för att kvinnan ska kunna ta denna plats. En man som inte klarar av att försörja sig själv och sin familj, blir inte längre den ideala mannen som är ordentlig och bidrar till samhället. Därför ses inte den oförmögne, manlige försörjaren som en norm. Genom att mannen blir beroende av staten, i detta fall fattigvården, så upprätthåller han inte längre den manliga normen som innebär att mannen är i en icke beroendeställning.

I och med isärhållande och sfärformation, så skapas ett beroende och en oberoendeställning. Genusperspektivet att kvinnan var av naturen beroende medan mannen av naturen var oberoende, är ett perspektiv som blir tydligt i källmaterialets resultat.

¹⁰³ Plymoth, s. 74 f.

De ogifta, vuxna, kvinnliga understödstagarna utgjorde mer än en tredjedel av kvinnorna som fick del av fattigvården i Sundsvall år 1889. Dessa kvinnor är ju inte underordnad någon man och är inte heller i beroendeställning gentemot någon man. Som skrivits ovan är ju kvinnans delaktighet i fattigvården beroende av att mannen, hon är underordnad, inte betar sig enligt det som är manligt i det rådande samhället. Detta borde ju inte gälla den ogifta kvinnan som inte är underordnad en make. De ogifta kvinnorna var dessutom egna förvärvsarbetare, dock kan även de gifta kvinnorna vara det men de benämns ej med sin egen yrkestitel.

Förvärvsarbetande kvinnor erhöll dock inte samma likställda lön som männen. Enligt Hirdmans genuskontrakt och sfärlinledningen så var ju kvinnans roll i det privata, i hemmet. Att arbeta var inte en del av kvinnans natur och borde därför inte ses likställt med mannen. Det manliga var ju att ge en insats till samhället genom att bidra till ekonomisk utveckling.¹⁰⁴

Så i och med en sämre lön så blev även de ogifta kvinnorna underordnade det rådande samhället, eftersom mannen och det manliga var normen. En spekulering kring detta är att det här kan vara en förklaring som visar att även de ogifta, kvinnliga understödstagarna föll under fattigvårdens genuskontrakt. När de inte var underordnade en make, så underordnades de samhället, i och med att lönearbetet ej var jämställt, och sedan fattigvården i och med understödet. Plymoth menar att de kvinnliga arbeterskorna tilldelades arbetsområden som var tydligt avskilda från de manliga arbetsområdena. De kvinnliga yrkesområdena var lägre avlönade och saknade karriärvägar.¹⁰⁵

Den ogifta kvinnan hade sämre avlönade arbeten och blev på så vis mer beroende av hjälp, på grund av otillräcklig inkomst. Detta kan vara en anledning till det stora antalet ogifta kvinnor som var understödstagare i Sundsvall år 1889. De var inte underordnade någon make men på grund av samhällets syn på kvinnan och hennes underordning gentemot männens makt så hamnade hon lättare under fattigvårdens underordning.

Enligt Plymoth var de flesta av de gifta kvinnorna ensamma med minderåriga barn. Enligt fattigvårdslagen var hustrun bunden till mannen, men detta kunde bortses ifrån om maken ej var hemmavarande och på så vis blev det gifta kvinnan familjeföreträdare.¹⁰⁶

Detta kan vara en anledning till även gifta kvinnors del i fattigvårdens bidrag. Normen var ju att hustrun stod under mannen och att han var försörjningsansvarig, men när mannen inte var

¹⁰⁴ Hirdman, s. 15

¹⁰⁵ Plymoth, s. 62

¹⁰⁶ Plymoth, s. 180

närvarande, när det inte fanns någon manlig ansvarig eller någon man som den gifta kvinnan kunde underordna sig, så bryts ju normen. När det då inte längre finns någon norm att följa så får kvinnan ta mannens roll som familjeföreträdare och vad det innebär. Ansökningarnas skäl kan visa detta. En del kvinnliga ansökningar, som blivit beviljade, benämner ensam försörjare, ingen försörjare, frånvarande man eller ensam med barn.

Det var ju en norm att mannen var familjförsörjaren och klarade denne inte av det så blev han försumlig försörjare, och det var detta som var ett samhällsligt problem, det var det problemet som låg i fokus. Majoriteten av understödstagarna är ju kvinnor, men detta benämns ju aldrig som ett problem. Problemet kring den försumliga försörjaren kan vara en förklaring till detta. Det stora antalet kvinnor kanske inte heller sågs som ett problem eftersom de, enligt det borgerliga idealet kring beroende och oberoende, var ständigt i en beroendeställning av sin kvinnliga natur. Det var helt enkelt naturligt att kvinnorna var beroende av, i detta fall, staten. Beroende av att någon kunde ta hand om dem. Därför blev kanske detta inte ett problem.

Uppsatsens källmaterial visar att det fanns ett slags genuskontrakt inom fattigvården. Precis som att ta plats i det offentliga, så fick kvinnan, i genomsnitt, mindre bidrag än mannen. Även om det, i genomsnitt, endast handlar om en skillnad på sju kronor. Detta kan möjligtvis förklaras med att mannen var familjförsörjaren och behövde kanske då mer i bidrag. Fastän kvinnorna var majoriteten av understödstagarna, och fastän det var mer naturligt, i det rådande samhället, att kvinnan var beroende så är hon ändå inte fullvärdig att, i genomsnitt, erhålla samma bidrag som mannen. Dessutom blev den kvinnliga understödstagaren, i genomsnitt, understödd 8.6 månader, år 1889, och den manliga understödstagaren blev understöd i 6.5 månader, år 1889.

Detta kan möjligtvis understrykas med Hirdmans teori. Hirdman menar ju att för att mannen ska kunna bli norm eller för att kvinnan ska underordnas, så måste isärhållandet betonas. Mannen betonas verkligen som familjförsörjaren genom att han, i genomsnitt, får mer understöd än kvinnan. Därför hålls de isär, även när det gäller en sådan sak som bidragssumma, för att betona den manliga normen.

Hirdman menar även att det finns kvinnliga strategier för att kunna vända just sin särart till den norm som ger makt, men detta har alltid utnyttjats av det rådande systemet. När kvinnan blir understödstagare, blir hon även en försörjare, något som är en manlig norm. Men då utnyttjas det genom att hon inte är berättigad till lika understöd som mannen.

De kvinnliga understödstagarna är fler, de är i en naturlig beroendeställning, de blir understödda under en längre period, i genomsnitt, men det är som att de inte är helt fullvärdiga understödstagare, eftersom de, i genomsnitt, får mindre i bidrag. Kanske detta beror på att det var männen som var fostringsprojektet, den som besatt arbetskraften som staten ville förvalta, den som kunde bidra till samhällets ekonomiska utveckling, medan kvinnan var viktig för samhället men inte den som kunde förmedla makten och produktionsmedlen som mannen?

Understödstagarnas civilstånd visar att det var änkor och änklingar som utgjorde den största gruppen. Detta kan förklaras med att de kanske uppfyller 1871 års fattigvårdsförordning 1§, att giltiga skäl till fattigvårdsbidrag var ålderdom, sjukdom eller arbetsoförmåga. Dessutom var de flesta änkor, vilket kan bero på att de tidigare varit beroende av sin försörjande man och när denne sedan avlidit så har kvinnan varken resurser eller erfarenhet att arbeta och försörja sig själv. Dessutom var ju denna fattigdom ingen självförvållande fattigdom, eftersom de blir i behov av hjälp när deras försörjare dog. Änkorna själva kanske innehade ett yrke men som kanske inte räckte till då de blev ensamma. Dessa borde då bli rätta fattiga, eftersom de hamnat i sin position på grund av omständigheter som ej kan kontrolleras. Detta kan understödstagaren Ulla Wanberg ge belägg för. Hon fick bidrag då hon var änka men sedan blev det indraget då hon gifte om sig med en arbetare. När hon var ensam utan en manlig försörjare fick hon hjälp av fattigvården men då hon sedan blev underordnad en man, en försörjare, så fick hon inte längre hjälp. Förmodligen för att hon fick hjälp av sin man, vilket visar att hon själv inte kunde försörja sig. Antingen behövde hon en man eller staten.

De ogifta understödstagarna är nästan lika många som de med avliden partner. Dessutom var det fler ogifta understödstagare som var kvinnor än män. Detta kan möjligtvis förklaras genom att de var svårare att vara ensam försörjare. Som nämnts ovan så var den kvinnliga lönen inte jämlik mannen och kvinnan sågs inte heller som huvudförsörjaren. Därför var det eventuellt svårare som ogift kvinna att klara sig, speciellt om kvinnan hade barn.

Det var fler män som var gifta understödstagare, vilket är i linje med det rådande samhällets norm gällande mannen som familjeförsörjaren. Samtidigt är den ändå nästan lika många gifta kvinnor som sökte fattigvårdsbidrag. Kanske detta berodde på att huvudförsörjarens inkomst inte räckte till?

Understödstagarnas skäl, som återfinns i ansökningarna, är i linje med 1871 års fattigvårdslag. Enligt förordningens 1 § så var arbetsoförmåga egentligen det enda giltiga skälet till

understöd. Detta innefattade sjukdom, ålderdom och helt enkelt arbetsförmåga.

Källmaterialet visar att de vanligaste skälen var just ålderdom, sjukdom eller arbetsförmåga. Enligt 2 § så kunde även fattigvårdsstyrelsen ta egna initiativ, vilket även Sundsvalls fattigvårdsstyrelse måste ha gjort eftersom de även beviljade ansökningar som beskrev exempelvis otillräckliga tillgångar eller brist på arbete som skäl till hjälp. Måhända att detta endast skulle vara en tillfällig hjälp tills det inte längre var brist på arbete.

Tre vanliga skäl bland de kvinnliga sökande var på grund av barn, frånvarande man eller ingen försörjare. Ingen man har däremot skrivit att ett skäl till hjälp är på grund av ingen försörjare eller eftersom de är ensam försörjare. Detta är också i linje med det rådande samhällets normer. Det var naturligt att en kvinna var i behov av hjälp om hon inte hade någon som försörjde henne. Men mannen borde inte ha någon som försörjer honom, eftersom det var han som var försörjaren.

Ett intressant resultat är att det är 27 kvinnor som ansökt om fattigvårdsbidrag, utan skäl, medan det bara är tre män som ansökt om hjälp utan att nämna något skäl. Som kvinnlig sökande kanske det bara ibland räckte med att nämna att denne var en kvinna eller änka för att redan där göra sig förstådd att hon var i behov av hjälp? Att vara kvinna kanske var skäl nog för stöd? Medan att vara man inte var ett skäl till hjälp, för enligt den manliga normen så var ju mannen oberoende och försörjare och därför vore det självklart att mannen inte behövde hjälp, endast med rimliga skäl.

En annan anledning som enligt 1 § i 1871 års fattigvårdsförordning var ett skäl till att bli berättigad understöd var knapp inkomst. Skälen i ansökningarna är i linje med denna paragraf, eftersom det finns skäl på grund av brist på arbete, lite inkomst eller ingen inkomst alls. Det här skulle kunna vara på grund av ekonomiska missförhållanden, omständigheter som individen själv kanske inte kunde styra över. Därför var detta ett godtagbart skäl, eftersom det förmodligen inte var självförvållat att ha otillräckliga tillgångar.

Allt detta kan kopplas till att vara ”orätt” och ”rätt” fattig. Att ha knapp inkomst och otillräckliga tillgångar kan bero på strukturella omständigheter som inte är självvållande, därför har personen med detta skäl inte själv skapat sin fattigdom och kan då få hjälp. Möjligtvis kan detta också appliceras på de kvinnor som sökte fattigvårdsbidrag. Synen på kvinnan som beroende och inte som huvudförsörjare kanske gjorde så att kvinnans fattigdom inte heller var självvållande, eftersom om hon inte kunde ses som huvudförsörjare, eftersom

det var en manlig norm, så borde hon inte heller kunna ses som huvudansvarige för otillräckliga tillgångar.

Denna uppsats resultat konstaterar forskningslägets resultat. Majoriteten av understödstagarna var arbetare. Det var dessutom flest kvinnor som var understödstagare i Sundsvall år 1889. Dock kan denna uppsats ifrågasätta Sjögrens resultat. Han beskriver att mannen var norm för ”värdiga fattiga”, eftersom fattigvården utgick från lönearbetet. Kvinnan blev därför inte kvalificerad för att erhålla fattigvårdsbidrag, eftersom det obligatoriska kravet för att vara berättigad understöd var att personen gjorde allt i sin makt för att få ett lönearbete. Den fattiga kvinnan fick då inte ta del av fattigvårdens hjälp.¹⁰⁷ Sjögrens resultat överensstämmer ej med denna uppsats resultat, eftersom kvinnorna utgjorde 72 procent av de vuxna understödstagarna i Sundsvall år 1889.

Barnen, som benämns i liggare över understödstagare i Sundsvall år 1889, skulle kunna vara material för fortsatt forskning inom detta område. Varför var dessa barn i behov av hjälp och vad gjorde deras föräldrar ansvariga för detta, varför kunde de inte ta hand om sina barn?

En annan fråga som kan lämnas till fortsatt forskning är hur utvecklingen för understödstagarna i denna uppsats såg ut. Fortsatte de stå i en beroendeställning gentemot fattigvården eller klarade de sig själva efter detta år eller ett antal år av understöd? Såg deras framtid ljus ut och var detta behov av hjälp endast tillfälligt eller var de dömda att stanna i fattigdom och nöd?

¹⁰⁷ Sjögren, s. 175

Sammanfattning

Syftet med föreliggande uppsats är att undersöka vilka fattigvårdens understödstagare i Sundsvall år 1889 var, samt redogöra hur dessa kan återspegla det rådande samhället och dess normer. De frågor som undersöktes var:

- Vilka sociala klasser tillhörde understödstagarna?
- Vilka civilstånd hade understödstagarna?
- Hur blev understödstagarna berättigade fattigvårdsbidrag?
- Hur ser skillnaden ut mellan understödstagarnas könstillhörighet?
- På vilket sätt finns det ett genuskontrakt inom fattigvården?

Denna undersökning använder sig av källforskning och en kvalitativ metod. Källmaterialet för denna uppsats är Sundsvalls fattigvårdsstyrelses liggare över understödstagare år 1889 och de ansökningar om understöd som kom styrelsen tillgodo år 1889.

De teoretiska utgångspunkterna i denna uppsats är Michel Foucaults teori om biomakten, Foucault disciplineringsperspektiv, samt Yvonne Hirdmans ”genussystem”, om kvinnans underordning.

Av de 336 vuxna understödstagare så har 218 personer benämnts med yrke.

Understödstagarna kom från de flesta samhällsklasser, men arbetarklassen utgjorde den största gruppen.

Av de 336 vuxna understödstagarna är 300 personer benämnda med civilstånd. De var ogifta, gifta, änkor och änklingar. Det fanns flest understödstagare som var änkor och änklingar.

De skäl som finns i ansökningarna är, branden, sjukdom, ålderdom, arbetsoförmögenhet, brist på arbete eller inkomst, arbetslöshet, inget arbete eller inkomst alls, otillräckliga tillgångar, mer stöd, fortsatt stöd, barn, avlidna män, sjuka hustrur, inget stöd från maken, ingen försörjare, ensam försörjare, försupen make, utträde ur arbetsinrättningen, svaghet, och brist på förnödenheter.

I genomsnitt fick de manliga understödstagarna bidrag från fattigvården i 6.5 månader varterdera året 1889. I genomsnitt fick då de kvinnliga understödstagarna bidrag från fattigvården i 8.6 månader varterdera året 1889.

Referenslista

Otryckta källor

Sundsvalls kommunalarkiv

Medelpadsarkivet

Fattigvårdsstyrelsen, Sundsvall

Matriklar över understödstagare, liggare över understödstagare år 1889, serienr. D2b.

Inkomna ansökningar om fattigvård år 1889, serienr E3.

Databaser

Riksarkivets folkräkning (Sveriges befolkning 1860-1910)

Umeå universitet, Demografiska databasen INDIKO (Kyrkoböcker)

Internetbaserade källor

Edgren, Monika, 2003, *Fostrande försörjning. Fattigvård, filantropi och genus i fabriksstaden Norrköping*. In: Scandia. Tidskrift för historisk forskning, Vol 69, Nr. 2, 2003.

<http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/1308/1094> (2014-11-14)

Svenska Akademiens Ordbok <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> (2014-12-17)

Litteratur

Björklund, Jörgen, 1997, *Sundsvalls historia del II*, Sundsvall, Sundsvalls kommun.

Bladh, Ann Kristin, Bladh, Curt, 2004, *Sundsvall då och nu*, Hudiksvall, Winberg CityBook AB.

Ericsson, Tom, 1997, *Sundsvalls historia del II*, Sundsvall, Sundsvalls kommun.

Fairburn, Miles, 1999, *Social history: problems, strategies and methods*, New York, St. Martin's press.

Foucault, Michel, 2010, *Säkerhet, territorium, befolkning. Collège de France 1977-1978*, Hägersten, Tankekraft förlag.

Geremek, Bronislaw, 1991, *Den europeiska fattigdomens betydelse*, Stockholm, Ordfronts förlag.

Gustafson, U, 1976, *Industrialismens storstad: Studier rörande Stockholms sociala, ekonomiska och demografiska struktur 1860- 1910*, Stockholm, Stockholmia förlag.

Hirdman, Y., 1988, *Maktutredningen, rapport 23. Genussystemet – Teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*, Uppsala, Maktutredningen.

Jordansson, Birgitta, 1998, *Den goda människan från Göteborg. Genus och fattigvårdspolitik i det borgerliga samhällets framväxt*, Lund, Arkiv förlag.

Nilsson, Roddy, 2008, *Foucault – en introduktion*, Malmö, Égalité.

Nilsson, Roddy, 2003, *Kontroll, makt och omsorg. Sociala problem och socialpolitik i Sverige 1780-1940*, Lund, Studentlitteratur.

Petersson, Birgit, 1983, *”Den farliga underklassen” Studier i fattigdom och brottslighet i 1800-talets Sverige*, Stockholm, Almqvist & Wiksell International.

Plymoth, Birgitta, 2002, *Fostrande försörjning. Fattigvård, filantropi och genus i fabriksstaden Norrköping*, Stockholm, Almqvist & Wiksell International.

Sjögren, Mikael, 1997, *Fattigvård och folkuppfostran. Liberal fattigvårdspolitik 1903-1918*, Stockholm, Carlsson.

Thullberg, T., 1993, *Metodövningar i historia 1. Historisk teori, metod och källkritik*, Lund, Studentlitteratur.

Wallentin, Hans, 1987, *HUR. Nr 2. Tema: fattiga och sjuka. Fattigdom och fattigvård i Östersund under 1870- och 1880-talet*, Östersunds Landsarkiv.

Bilaga 1

<u>Namn</u>	<u>Födelseår</u>	<u>Civilstånd</u>	<u>Bostad</u>	<u>Yrke</u>	<u>Antal månader eller kvartal</u>	<u>Total summa i kronor</u>	<u>Klass</u>
Andersson, Brita Margareta	13/8-1850	Änka	Barackerna	Arbetaränka	11mån, 4kvartal	135	Arbetarklass
Andersson, Emilia	-	Gift	Västa stenhammarg. 96	-	5mån, 2kvartal	103	-
Andersson, Per Ulrik	14/9-1841	Ogift	-	Arbetare	2mån	24	Arbetarklass
Axlund, Magdalena Johanna	15/7-1840	Ogift	Högom	Arbeterska	5mån, 2kvartal	67	Arbetarklass
Asplund, Karolina Kristina	7/8-1843	Änka	-	Poliskonstapelskeänka	2kvartal	30	Funktionär
Andersdotter, Maja Kajsa	-	Ogift	Stadsmon 22	Skomakare	12mån	126	Medelklass/Småborger
Andersson, Fredrika Kristina	10/4-1874	Gift	-	Arbetare	2kvartal	30	Arbetarklass
Andersson, Hildur Maria	31/5-1879	Oäkta barn	Hässjö	-	2kvartal	60	-
Andersson, Märta Adelina (Öström)	-	-	Indal	-	3kvartal	60	-
Andersson, Magnus Mikael	24/2-1875	Barn	Skön	-	3kvartal	45	-
Andersson, Maria Alb. Augusta	24/4-1876	Ogift	Tuna	Arbeterska	2kvartal	60	Arbetarklass
Askling, Bernhard	15/5-1844	Ogift	-	Arbetare	4kvartal	100	Arbetarklass
Andersson, Gustafva Ulrika	13/4.1820	Änka	-	Muraränka	1mån, 3kvartal	90	Arbetarklass
Andersson, Gabriel	28/7-1921	Gift	Wreten 206	Arbetare	1mån, 2kvartal	55	Arbetarklass
Andersson, Ulrika Kristina	24/4-1841	Änka	Heffners	Arbetaränka	1mån, 4kvartal	70	Arbetarklass
Andersson, August	9/2-1842	Änkling	-	Skräddargesäll	1kvartal	20	Medelklass/Småborger
Andersson, Karolina	1874	Barn	Tuna	-	4kvartal	69	-
Andersson, Sofia	17/8-1831	Ogift	Härnösands Hospital	-	3kvartal	300	-
Andersson, Anna Kristina	11/5-1838	Änka	-	-	4kvartal	80	-
Andersson, Märta	18/7-1837	Änka	-	Arbetaränka	4kvartal	80	Arbetarklass
Ahlmark, Johanna Alfonsina	19/3-1825	Gift	-	Metallarbetare	3kvartal	50	Arbetarklass
Ahlström, Anna Kristina	28/1-1856	Änka	Sidsjö	-	11mån	142	-
Andersson, Brita Maria	31/8-1807	Änka	Böle	Arbetaränka	1mån	10	Arbetarklass
Alhberg, J.P	19/1-1843	Änkling	-	-	4kvartal	55	-
Andersson, Otto Waldermar	4/3-1878	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	100	-
Andersson, Karl Anton	24/6-1877	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	75	-
Andersson Karl	-	Ogift	-	-	1mån	5	-
Andersson Andrietta	(21/5-1875)	Barn	-	-	3mån	18	-
Andersson C.F	-	Änkling	-	-	1mån	10	-
Andersson Gustaf	-	Ogift	-	-	3 bidrag på 1mån	21	-
Andersson, Anna Kristina	9/3-1874	Oäkta barn	Barnhemmet	-	1kvartal	18	-
Andersson, C. F.	20/8-1847	-	-	-	2mån	15	-
Andersson, Emil	-	Äkta barn	-	-	1mån	3.5	-

Andersson, Augusta Albertina	18/1-1872	Gift	-	-	2mån	35 -
Andersson, Lars	11/11-1819	Gift	Nygatan 60	Skoarbetare	1mån	15 Arbetarklass
Bylund (Friman), Sara Margareta	19/12-1821	Änka	-	Arbetare	11mån, 2kvartal	82 Arbetarklass
Borg, Anna Märta	21/5-1843	Änka	-	Arbetaränka	12mån, 4kvartal	150 Arbetarklass
Bäckman, Anders	6/6-1829	Änkling	-	-	12mån	90 -
Bohm, Charlotta Fredrika	2/8-1975	Barn	Tynderö	-	1kvartal	60 -
Bergman, selma Augusta	7/2-1883	Oäkta barn	-	-	4kvartal	80 -
Burström, Ines Lydia	12/1-1874	Barn	Hos Gefle fattigvård	-	2kvartal	216 -
Burström, Gustaf	16/3-1878	Barn	Hos Gefle fattigvård	-	2kvartal	216 -
Bergström, Anna Katarina	20/9-1826	Änka	Böle	Torparänka	2mån, 4kvartal	130 Agrara underskikt
Bergström, Kristina (bryggaren)	15/6-1826	Änka	Heffners	-	1mån, 4kvartal	70 -
Bergman, Gustaf	-	-	Härnösand Hospital	-	3kvartal	290 -
Berglund, Maria	26/3-1846	Änka	Heffners	-	2mån, 4kvartal	110 -
Byberg, Inga Kristina	2/2-1844	Änka	Västra stenhammaren	Glasmästare	3mån	15 Medelklass/Småborger
Bergstedt, Johanna Kristina	18/12-1843	Änka	Västra barackerna 210	Arbetaränka	12mån	92 Arbetarklass
Bergman, Brita	28/2-1833	Änka	Stenhammaren	Arbetaränka	1mån, 3kvartal	65 Arbetarklass
Berglund, Johanna Margareta	23/7-1857	Gift	Skönsberg	Sjömans hustru	1kvartal	18 Soldat
Blomberg, Gustafva Lovisa Johanna	1826	Änka	Härnösands Hosp. Arbetsinrättningen	-	3kvartal	210 -
Berggren, Maria Sofia	-	-	-	-	1mån	5 -
Broberg, Brita Kristina	17/11-1857	Gift	-	Arbetare	1mån	10 Arbetarklass
Bergström, Klara Matilda	1857	-	Böle	Torpardotter	2mån	17 Agrara underskikt
Bjclkström, Märta	27/9-1877	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	75 -
Bjclkström, Jonas Helmer	12/7-1881	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	100 -
Bergström, Karl Johan	-	-	Norrmalm	-	2mån, 1kvartal	27 -
Bylund, Carl Johan	28/5-1879	Äkta barn	-	-	4mån	70 -
Bergström,Katarina	14/3-1814	Änka	Norrmalm	Bryggaränka	1mån, 2kvartal	55 Medelklass/Småborger
Backman, G. A.	13/9-1853	Gift	-	Guldsmedsgesäll	1mån	10 Medelklass/Småborger
Björkman, Johan	-	-	Skomakare	-	1mån	3 Medelklass/Småborger
Bergström, Clas Johan	12/7-1887	Oäkta barn	Böle	-	2kvartal	72 -
Björk, Kajsa Erika	26/6-1863	Ogift	-	Jungfru	1mån	14 Hushållstjänare
Borg, Karl Johan	26/5-1877	Äkta barn	Sättna	-	1kvartal	60 -
Berglund, Carl Ragvald	6/5-1814	Ogift	-	Smed	1mån	3 Medelklass/Småborger
Callin (Kallin), Jan Jansson	14/6-1817	Gift	Härnösand	Garvaregesäll	1mån	17 Medelklass/Småborger
Dufvenberg, Erik Johan	29/11-1835	Gift	-	Arbetare	12mån	60 Arbetarklass
Dahlén, Anna Erika	5/11-1820	Gift	Vreten Wikemansgård	-	12mån	120 -
Dahlberg, Matilda Elisabet	18/8-1819	Änka	Sidsjövägen	Arbetaränka	12mån, 4kvartal	140 Arbetarklass
Dufvenberg, Olga	5/6-1878	Oäkta barn	-	-	4kvartal	35 -
Dahlström, Oskar	13/4-1846	Ogift	Malmö Hospital	-	3kvartal	299 -

Dahlberg, (hustru)	-	Gift	Västra Barackerna 173	-	3mån	25 -
Dyrén, Johanna Maria	17/12-1844	Änka	Granmodal	Timmermansänka	1mån	10 Arbetarklass
Edholm, Erik	9/10-1816	Gift	Sidsjövägen	Snickeriarbetare	12mån	157 Arbetarklass
Englund, Gunborg	9/6-1819	Änka	Böle	Handelsmansänka	11mån	144 Medelklass/Småborger
Eriksdotter, Märta Kajsa	17/4-1850	Änka	Nordin hos kyrkogård	-	4kvartal	20 -
Engberg, Elisabet	12/10-1808	Änka	Stenhammaren 109	Bryggäränka	1mån, 4kvartal	105 Medelklass/Småborger
Eriksson, Charlotta	17/11-1877	Oäkta barn	Tuna	-	4kvartal	60 -
Edberg, Emil Olof Ferdinand	19/1-1878	Äkta barn	Tuna	-	4kvartal	60 -
Edberg, Enoch Joel Valerius	29/1-1882	Äkta barn	Tuna	-	4kvartal	75 -
Ekström, Herman Nikolaus	11/9-1880	Äkta Barn	Hos Fröken Amelia Tjernberg	-		125 -
Eriksdotter, Anna Maria	1/6-1863	Ogift	Böle	-	2mån	17 -
Englund, Karl Johan Erik	22/9-1935	Gift	Stadsmon	Arbetare	3kvartal	50 Arbetarklass
Engström, Margareta	17/6-1818	Ogift	Heffners	Piga	12mån, 3kvartal	150 Hushållstjänare
Englund, Margareta Kristina	8/10-1837	Änka	Södra barackerna 127	Arbetaränka	11mån	59 Arbetarklass
Edvall, Jonas	19/4-1821	Gift	Östra Stenhammaren	Arbetare	4kvartal	70 Arbetarklass
Edström, Karl Anders	6/2-1826	Gift	Norrmalm	Hattmakaregesäll	1mån, 1kvartal	50 Medelklass/Småborger
Eriksson, Charlotta Josefina Wilhelmina	2/5-1840	Änka	Väster i staden	Arbetaränka	3mån, 4kvartal	75 Arbetarklass
Eriksson, Anders	Gift		Målare	1mån		15 Arbetarklass
Elfvin (Ström), Ulrika Sofia	23/2-1834	Änka	-	Sadelmakaregesällä nka	9mån	45 Medelklass/Småborger
Ekström, Gustaf Robert	23/2-1877	Äkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	100 -
Estberg, Helena	20/9-1853	Änka		-	1mån	7 -
Eriksson, Johan Erik	1821	Änkling	Stadsbacken	Arbetare	1kvartal	20 Arbetarklass
Eriksson, Adolf Fredrik	22/6-1878	Äkta barn	Sättna	-	1kvartal	53 -
Eklund, Gustaf	1847	Ogift		Skräddare	1mån	15 Medelklass/Småborger
Eklund, Ulrika Albertina	24/8-1857	Änka	Stadsbacken	Skräddaränka	1mån	25 Medelklass/Småborger
Engblom, Maria Karolina	1847	Ogift	Stenhammaren	Sömmerska	1mån	10 Arbetarklass
Fast, Sara Margareta	-	Ogift	Granmodal	-	4kvartal	60 -
Forsberg, Gustaf Erik	-	Änkling	Västra Stenhammaren	Garvaregesäll	4kvartal	60 Medelklass/Småborger
Fredlund, Maria Karolina	2/10-1823	Ogift	Väster om staden	-	11mån, 3kvartal	156 -
Fröberg, Johan Alex.	8/6-1883	Oäkta barn	Skönsmon	-	4kvartal	60 -
Frölund, Anna Margareta	8/6-1828	Änka	Stadsmon	Arbetaränka	4kvartal	60 Arbetarklass
Fredriksson, Brita Charlotta	26/11-1847	Gift		Arbetare	1mån	10 Arbetarklass
Forsgren, Albertina	8/1-1844	Ogift		-	4mån	32 -
Fors, Emil	17/5-1873	Äkta barn	Lasarettet	-	1mån, 1kvartal	98 -
Forsling, Anna Märta	22/3-1837	Änka	Hos änkan Wredenberg	Handlaränka	5mån	70 Medelklass/Småborger
Fjäll, Margareta	10/7-1823		Mon	-	1kvartal	15 -
Frid, Brita Kristina	-	Gift	Geffle	-	1mån	310 -
German, Abraham Johan	18/11-1817	Änkling		Skomakare	1mån, 4kvartal	70 Arbetarklass
Granlund, Karl	14/10-1812	Änkling		Arbetare	12mån	90 Arbetarklass
Granström (Sjöström), Petronella	9/7-1837	Ogift	Västra Stenhammaren	Piga	4kvartal	80 Hushållstjänare
Göransson, Brita	14/4-1831	Änka		Arbetaränka	4kvartal	70 Arbetarklass

Granlund, Emma Regina	14/10-1879	Oäkta barn	Nedansjö	-	3kvartal	65 -
Galander, Isak Reinhold	12/9-1881	Oäkta barn	Skön	-	3kvartal	60 -
Gissberg (Olofsdotter), Anna	15/10-1821	Änka	Västra Stenhammaren 129	Arbetaränka	1mån, 4kvartal	105 Arbetarklass
Gäfvert, Kajsa Märta	12/1-1840		Stadsmon	-	4mån, 4kvartal	87 -
Granström, Karin	9/11-1847	Ogift	Södra Torget	Piga	1mån	5 Hushållstjänare
Göransson, Axel Wilhelm Emanuel	11/12-1884	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	72 -
Göök, Kristina (Brita Stina Näslund)		Gift	Maskinist		5mån	100 Medelklass/Småborger
Graveley, Fru	1846	Änka		-	1mån	10 -
Granström, Maria	-	Ogift		-	1kvartal	15 -
Gillberg, Katarina Kristina	24/1-1844	Gift	Västra barackerna nr. 167	-	6mån, 1kvartal	78 -
Gunnarsson, Ernst	1/4-1887	Äkta barn	Stadsmon	-	2kvartal	33 -
Gunnarsson, Kristina Wilh.	9/10-1885	Äkta barn	Stadsmon	-	2kvartal	51 -
Gustafsson, Anna Olivia	13/11-1849	Gift	Södra barackerna 57	Skomakare	1mån	10 Medelklass/Småborger
Granlund, Karin	17/10-1835	Ogift	Granmodal	-	3mån	30 -
Gummerus (Lidmark), Ingrid Brita	7/9-1854	Gift	Indal	Arbetare	1mån	17 Arbetarklass
Gillberg, Gertrud Johanna	-	Gift		-	2mån	25 -
				Faktoränka (befattningshavare på större gods / arbetsledare vid tryckeri)		
Gulliksson, Anna Kristina	1843	Änka			1mån	5 Medelklass/Småborger
Hillerström, Johanna Helena	25/8-1813	Änka		Garvaränka	12mån	90 Medelklass/Småborger
Hellström, Sigrid Kristina	8/7-1827	Änka	Stadsmon	Smedsmästaränka	12mån, 4kvartal	170 Medelklass/Småborger
Hammarberg, Amalia Katarina	13/12-1832	Ogift	Skönsmon	Sömmerska	4kvartal	100 Arbetarklass
Holmqvist (Lunner), Maria	14/3-1823	Änka	Västra barackerna 231	Snickaränka	12mån, 3kvartal	102 Arbetarklass
Holm, Johanna Petronella	14/5-1822	Ogift		Arbeterska	10mån	60 Arbetarklass
Hamrin, Brita Kajsa	7/4-1811	Änka	Västra barackerna	Sadelmakaränka	12mån	60 Medelklass/Småborger
Hallberg, Hulda	27/9-1875	Oäkta barn	Matfors	-	2kvartal	50 -
Hansson, Johan Fredrik Wilhelm	20/4-1875	Oäkta barn	Ortviken	-	4kvartal	60 -
Holmqvist, Beda Maria	8/4-1883	Oäkta barn	Ortviken	-	4kvartal	80 -
Hellström, Agnes Magdalena	-	Oäkta barn	Alnö	-	1kvartal	7 -
Holmgren, A. M. (Adolf Mauritz)	25/10-1821	Gift		Tapetserare	2mån, 3kvartal	81 Medelklass/Småborger
Hammarstedt, Anna	-		Torp	-	11mån	110 -
Hedström, Carl Gustaf	8/3-1821	Ogift	Heffners	Dräng	12mån	180 Agrara underskikt
Holmberg, Brita Kristina	1/5-1818	Änka	Norrmalm	Arbetaränka	4kvartal	100 Arbetarklass
Hansson, Maria Elisabet	7/2-1845	Ogift	Västra Stenhammaren 108	-	6mån, 1kvartal	59 -
Hedlund, Mårten	15/9-1858	Gift	Södra barackerna nr. 149	Arbetare	5mån	47 Arbetarklass
Hamrin, Anna Sofia	30/6-1854	Ogift	Västra Stenhammaren 109	Arbeterska	3mån, 1kvartal	35 Arbetarklass
Hansson, Klara Margareta	28/11-1829	Änka	Stenhammaren	Arbetaränka	1mån	10 Arbetarklass
Hägqvist, Gustaf Helmer	7/1-1888	Oäkta barn	Kubikenborg	-	4kvartal	100 -
Hullberg, Inga	5/12-1840	Gift		Snickare	1mån, 1kvartal	22 Arbetarklass
Hansson, Gust. Erik	1840	Gift	Västra barackerna 193	Arbetare(Timmerman)	3mån	25 Arbetarklass
Hansson, Anna Olivia		Gift	-	1mån, 1kvartal		30 -
Hansson, Johanna	4/2-1843	Änka	Stadsmon	Arbetaränka	4kvartal	70 Arbetarklass
Hammarström, Brita Katarina	11/4-1843	Änka	Nr15 62V	Skomakareänka	7mån, 2kvartal	65 Medelklass/Småborger
Hedlund, Anna Maria	-	Äkta barn		-	2mån	95 -
Hjulström, Karolina	3/11-1836	Ogift		Arbeterska	1mån	10 Arbetarklass
Hammarström, Carl Peter	17/9-1845	Gift	Heffners	Skräddargesäll	1mån	10 Medelklass/Småborger

Hedin, Erika Karolina (Anna)	25/4-1856	Gift		Handlare	1kvartal	12 Medelklass/Småborger
Hammarberg, Maria	-	Ogift	Stadsmon	-	1mån, 1kvartal	22 -
Holmberg, Karin	17/1-1832	Ogift	Norrmalm Västra barackerna	-	1kvartal	15 -
Israelsdotter, Johanna	5/10-1849	Ogift	229	Piga	1mån	15 Hushållstjänare
Ingberg, Olivia	26/6-1859	Gift	Skönsmon Östra	Skrivare	4mån	40 Medelklass/Småborger
Johansson, Josef Elof	13/11-1832	Ogift	Stenhammaren 3	-	12mån	108 -
Jonsdotter (Jansson), Anna Greta	27/8-1822	Ogift	Gnarp	Arbeterska	3kvartal	100 Arbetarklass
Jonsson, Fanny Lovisa Eleonora	8/3-1876	Oäkta barn	Selånger	-	2kvartal	60 -
Jonsson, Anna Justina	24/12-1878	Oäkta barn	Alnö Östra	-	2kvartal	60 -
Jonsson, Sigrid Märta	29/4-1843	Gift	Stenhammaren Östra	Arbetare	3mån, 4kvartal	82 Arbetarklass
Jonsson, Karin	17/1-1847	Gift	Stenhammaren 7	-	11mån, 3kvartal	125 -
Jonsson, Karolina	20/5-1836	Ogift	Skönsmon	Piga	3mån, 4kvartal	75 Hushållstjänare
Johansson, Anders	11/12-1838	Gift	Härnösand Hospital	-	3kvartal	290 -
Johansson, Brita Kristina	22/3-1847	Änka	Holmgatan	-	12mån	152 -
Jonsdotter, Stina Lisa (Dalstina?)	9/8-1848	Ogift		Piga	1mån	5 Hushållstjänare
Johansson, Karin	-		Västra barackerna 186	-	8mån	85 -
Jansson, Anders Gustaf	25/9-1856	Gift		Arbetare	2mån	22 Arbetarklass
Jansson, Matilda	-	Änka		-	5mån	55 -
Jonsson, Kristina	-		Västra barackerna 233	-	3mån	22 -
Johansson, Maria Kristina (Mannen J. P. Johansson 9/8-1835)	1/11-1829	Gift	Skjutbanan	-	5mån, 1kvartal	92 -
Johansson, Henrik	10/2-1846	Gift	stadsmon	Arbetare	1mån, 1kvartal	22 Arbetarklass
Jonsson, Augusta Matilda	10/2-1886	Oäkta barn	Sättna	-	3kvartal	67 -
Jonsson, Hilma Kristina	27/1-1884	Oäkta barn	Sättna	-	3kvartal	67 -
Jern, Ellen August	4/5-1879	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	75 -
Jonsson, Katarina	-			-	3mån, 1kvartal	29 -
Jansson, Matilda Sofia	-	Änka		-	1mån	5 -
Johansson, Karl	-			-	1mån	15 -
Johansson, Carl Fritiof	14/10-1837	Gift	Södra barackerna 70	Rörläggare	5mån	610 Arbetarklass
Jansson, Karl	-			-	1mån	24 -
Jansson, Agnes Josefina (dotter för Karin Jansson)	18/3-1888	Oäkta barn	Skön	-	1kvartal	50 -
Jansson, Kristina	-			-	1kvartal	77 -
Jansson, Ida Sofia	1/7-1849	Änka		-	1mån	15 -
Jakobsson, Maria	-	Gift		-	1mån	15 -
Johansson, Maria Karolina	14/6-1866	Ogift	Sidsjö	-	1mån	15 -
Jonsson, Märten	-			-	1mån	2 -
Karlsson, Sigrid Kajsa Karlberg, Ellen Charlotta Bernhardina	2/2-1821 19/5-1877	Änka Äkta barn	Granmodal Stenhammargen 19	- -	12mån 4kvartal	68 - 255 -
Karlberg, Judit Emilia Kristina	18/2-1879	Äkta barn	Stenhammargen 19	-	4kvartal	255 -
Karlberg, Ida Eugenia Maria	5/3-1881	Äkta barn	Stenhammaren 19	-	4kvartal	255 -
Karling, Kristina Elisabet	5/9-1840	Änka	Heffners	Sjömansänka	8mån, 4kvartal	142 Soldat
Karlsson (Öhdström), Karl Viktor	25/8-1847	Gift		-	5mån	87 -
Karlsson, Per	9/4-1813	Änkling	Hässjö	-	1mån, 4kvartal	154 -
Kårström, Brita Maria	25/6-1837	Änka	Barackerna	Handlaränka	1mån	5 Medelklass/Småborger
Krantz(s), Sofia Karolina	17/6-1843	Änka	Norrmalm Västra barackerna	Skomakareänka	3mån	22 Medelklass/Småborger
Kilander, Johan	19/10-1822	Änkling	180	Arbetare	2mån	19 Arbetarklass

Klingström, Maria Charlotta	10/4-1825	Ogift	Västra barackerna 226	Piga	1mån	10	Hushållstjänare
Lindberg, Johan	8/4-1816	Gift	Östra Stenhammaren 224	Arbetare	12mån, 4kvartal	182	Arbetarklass
Lejon, Per	30/1-1815	Gift	Stadsmon	Arbetare	12mån	180	Arbetarklass
Larsson, Sigrid Magdalena	31/1-1834	Ogift	Granmodal	-	12mån, 4kvartal	108	-
Lingsjö, Anna Märta	29/7-1828	Ogift	Vreten 211	Sömmerska	4kvartal	60	Arbetarklass
Lindberg, Johanna Sofia	28/12-1854	Änka		Arbetaränka	11mån	95	Arbetarklass
Lundberg, fredrika Gunhilda	29/11-1856	Ogift		restaurangägerska	12mån, 4kvartal	80	Medelklass/Småborger
Lögdgren, Matilda Albertina	3/7-1857	Ogift	Heffners	Arbeterska	4mån, 4kvartal	80	Arbetarklass
Lundström, Emelie Charl.	3/8-1821	Ogift		Piga	1mån	7	Hushållstjänare
Larsson, L. F. (Lars Fredrik)	30/3-1823	Ogift	Från Katarina (Stockholm)	Fabrikör	10mån	50	Borgarklass/Överklass
						Betalas 144 kr / år till Stockholms kommun	
Lundgren, Frans Gustaf	8/9-1857	Ogift		Bokbindare	12mån		Medelklass/Småborger
Lund, Anna Augusta	28/10-1884	Oäkta barn	Sättna	-	4kvartal	90	-
Larsson, Erik Petter	2/7-1807	Ogift	Böle	Torpare	12mån	180	Agrara underskikt
Larsdotter (Larsson), Märta Brita	13/2-1821	Änka	Tobaksfabriken	Arbeterska	12mån	60	Arbetarklass
Lundgren, Karl Wilhelm	19/8-1826	Änkling	Stadsmon Västra barackerna	Smed	11mån, 4kvartal	150	Medelklass/Småborger
Lindmark, Erik Wilhelm	232-1848	Gift	191	Arbetare	6mån	103	Arbetarklass
Lärka, Brita Katarina	18/2-1850	Ogift		Kassörska	1mån	10	Funktionär
Lundgren, Johan Erik	4/3-1817	Gift	Stenhammaren Pettersberg	Spiksmed	4kvartal	100	Medelklass/Småborger
Larsson, Wilhelmina	-		Från Norrköping	-	2mån	25	-
Larsson, C. F.	28/11-1840	Gift	Stadsmon	Arbetare	10mån, 4kvartal	298	Arbetarklass
Levander (Löfvander), Johanna	17/5-1843	Ogift	Heffners	Piga	4kvartal	60	Hushållstjänare
Löfberg, Anna Sofia	24/11-1811	Änka	Norrmalm	Arbetaränka	12mån	120	Arbetarklass
Löfberg, Anna	22/12-1842	Änka	Heffners	Båtsmansänka	4kvartal	60	Soldat
Larsson, Brita Maria	-		Stenhammaren	-	1mån	7	-
Larsson, Lars	14/3-1829	Gift		Skräddare	3mån	30	Medelklass/Småborger
Lund, Anna	17/8-1844	Änka	Kubikenborg Änkehuset	Fiskaränka	12mån, 1kvartal	105	Arbetarklass
Lundgren, Johan	-		Böle	-	3mån, 1kvartal	50	-
Lundqvist, Per	-	Gift		-	3mån	40	-
Larsson, Ivar	-	Gift	Norsk undersåt	-	1mån	10 (Återbetalt 2mån senare)	-
Löfström, Johanna	-	Ogift	Härnösand Hospital	-	2mån, 3kvartal	274	-
Lindqvist, Bror Theodor	10/9-1877	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	100	-
Lindqvist, Johan Ferdinand	12/9-1874	Oäkta barn	Barnhemmet	-	2kvartal	75	-
Lund, Olof Oskar	13/1-1878	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	100	-
Lindqvist, Klara Johanna	23/8-1875	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	75	-
Löf, C. A.	22/6-1853	Gift		Arbetare	1kvartal	15	Arbetarklass
Ljungberg, Anna		Gift	Östra Stehammaren 13	Sjömanshustru	2mån, 2kvartal	45	Soldat
Larsson, Isa Augusta	-	Gift		-	1mån	10	-
Larsson, Sven	-	Änkling	Västra barackerna 174	-	3mån	30	-
Lundgrens, Carolina Matildas son Fritz Gustaf Lundgren	Stockholm	-	1kvartal			202	-
Lindebergs, Arvis August minderåriga barn David Samuel (ä), Anna Augusta Elvira (ä)	Stockholm	-	1kvartal			140	-
Lindström, Märta	15/4-1813	Ogift		Bageriidkerska	1mån	18	Medelklass/Småborger
Lundgren, Johan	22/4-1825	Änkling	Stadsmon Östra	Arbetare	1kvartal	15	Arbetarklass
Lundgren, Albertina Wilhelmina	28/9-1833	Ogift	Stenhammaren	Sömmerska Kassörska för son	2mån	25	Arbetarklass
Larsson, Malin		Ogift	Trädg. 16	Axel Westerlund	1kvartal	13	Funktionär

Lindal, Carolina	17/3-1863	Ogift	Östra Stenhammaren 2	Piga	2mån	17	Hushållstjänare
Larsson, Anna Brita	-	Ogift		-	1kvartal	11	-
Larsson, Maria Leontina	30/1-1861	Ogift	Västra barackerna 226	Sömmerska	1mån	5	Arbetarklass
Lundahl, Hanna	10/3-1853	Gift	Stadsmon 58	Sockerbagare	1mån	15	Medelklass/Småborger
Löf, Emanuel	10/2-1828	Gift		Handlare	1mån	10	Medelklass/Småborger
Ludvigsson, Viktor	9/3-1861	Gift		Gruvarbetare	1mån	46	Arbetarklass
Ludvigsson, Märta	24/5-1861	Gift		Gruvarbetare	1mån	46	Arbetarklass
Ludvigsson, Carl Filip	-	Äkta barn	Falulän	-	2mån	37	-
Ludvigsson, William Cyrillus	9/7-1889	Äkta barn	Falulän	-	2mån	61	-
Lundgren, Herman Harald Hugo	26/1-1866	Gift	Norrmalm	Arbetare	1mån	15	Arbetarklass
Mattsson, Märta Margareta	21/4-1857	Änka	Stadsmon	Arbetaränka	12mån, 4kvartal	326	Arbetarklass
Melander, Matilda Karolina	16/3-1837	Ogift	Stadsmon	Piga	12mån	60	Hushållstjänare
Mattsson, Sigrid	4/8-1810	Änka	Skönsberg	Piga	7mån, 4kvartal	95	Hushållstjänare
Melander, Johanna	12/7-1843	Gift	Västra barackerna Västra Stenhammaren 113	Gravör	12mån, 2kvartal	205	Medelklass/Småborger
Mattsson, Kristina Hortena	3/1-1828	Gift	Stadsmon	Arbetare	12mån, 4kvartal	180	Arbetarklass
Medina, Sofia Amalia	9/2-1878	Oäkta barn	Selånger	-	4kvartal	60	-
Malmberg, Thure Gustaf	8/7-1880	Oäkta barn	Skön Härnösands Hospital	-	2kvartal	118	-
Malmberg, Lovisa	-	Gift		-	3kvartal	290	-
Mozart, Augusta Sofia	9/9-1835	Gift		Skräddare	2mån	15	Medelklass/Småborger
Meijerberg, Helena Charlotta W	2/12-1875	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	75	-
Medberg - Carlbergs C. G. barn	-	Barn		-	2kvartal	360	-
Nordström, Erik Gustaf	4/1-1823	Gift	Stadsmon Vreten	Kvarnägare, mjölnare	12mån, 4kvartal	225	Medelklass/Småborger
Nygren, C. F.	4/8-1830	Gift	Stenhammaren 211	Trädgårdsmästare	6mån, 4kvartal	200	Medelklass/Småborger
Näslund, Nils	26/9-1823	Gift	Sidsjö	Torparbetare	2mån, 4kvartal	77	Agrara underskikt
Nordlander, Inga Kajsa	12/9-1818	Änka	Granmodal	Piga	1kvartal	15	Hushållstjänare
Näslund, Augusta	-	Änka	Norrmalm	-	12mån, 4kvartal	120	-
Norling, Anna Maria	-	Änka	Skönsmon	-	11mån	108	-
Norbergsson, Hulda Kristina	10/12-1877	Oäkta barn	Alnö	-	3kvartal	60	-
Norberg, Karl Johan	27/1-1876	Oäkta barn	Igeltjärn	-	4kvartal	60	-
Nacksten, Johan Emil	12/5-1880	Oäkta barn	Tuna	-	3kvartal	60	-
Nyberg, Petter Gotthard Markus		Oäkta barn	Huli	-	4kvartal	100	
Nygren, Sofia	-	Äkta barn		-	4kvartal	216	-
Nilsson, Adolf Theodor	7/2-1881	Barn		-	3kvartal	100	-
Nordvall, Maria Lovisa	-			-	3mån	28	-
Näslander, Kajsa Brita	-			-	8mån	40	-
Nilsson, Marta elisabet	-			-	3mån	20	-
Nylander, Anna helena	-			-	1mån	10	-
Nilsson, Olof Wilhelm	1/7-1878	Barn	Sättna Oskarshamn fattigvård	-	2kvartal	75	-
Nilsson, Eva Matilda	-		Västra Stenhammaren	-	2kvartal	45	-
Nordin, Maria Petronella	17/8-1854			-	1kvartal	15	-
Nilsson, Nils markus	16/8-1818	Änkling		-	1mån	3	-
Nordberg, Selma	-			-	2mån	23	-
Norén, Nils Edvard	21/12-1854	Ogift		Arbetare	1mån	35	Arbetarklass
Nilsson, J. M	-			-	1mån	10	-
Nolofsson, Peter	12/4-1822	Gift	Alnö	Arbetare	12mån	195	Arbetarklass
Nolsson, Margareta Kristina	12/6-1855	Änka	Nacksta	Snickareänka	12mån, 3kvartal	92	Arbetarklass

Olsson, Elvira Augusta	30/7-1876	Oäkta barn	Sättna	-	3kvartal	60 -
Olsson, Märta	-	Ogift		-	1mån	30 -
Olsson, Olof	-		Granmodal	-	1mån, 4kvartal	97 -
Olsson, Inga	22/9-1819	Ogift	Västra barackerna	Piga	10mån, 3kvartal	100 Hushållstjänare
Olsson, Brita	1/7-1832	Ogift	Norrmalm	-	4kvartal	100 -
Olsson, Ida Olivia Rosalia	15/6-1876	Oäkta barn	Barnhemmet Västra barackerna	-	3kvartal	75 -
Olsson, Wendla Charlotta	12/11-1859	Ogift	164	Sömmerska	1mån	5 Arbetarklass
Olsson, Elisabet	12/12-1851	Änka	Granmodal	-	2mån	30 -
Olsson, Karl Fredrik	8/2-1842	Ogift		Arbetare	1mån	217 Arbetarklass
Olsson, Helena	-	Ogift	Stockholms sjukhus	-	1mån	376 -
Pettersson, Maria Fredrika	28/11-1831	Änka	Stadsmon	Faktoränka (befattningshavare på större gods / arbetsledare vid tryckeri)	12mån	63 Medelklass/Småborger
Palmér, Axel Ludvig	20/6-1831	Änkling	Södra barackerna Stenhammaren	-	6mån	50 -
Pettersson, Per Johan	7/11-1825	Gift	Vreten 211	Bokbindare	12mån	132 Medelklass/Småborger
Pettersson, Karolina Wilhelmina	24/8-1818	Änka	Skön	Arbetaränka	2mån, 4kvartal	80 Arbetarklass
Persson, Axel Johan Gustaf	24/6-1876	Barn	Ortviken	-	4kvartal	60 -
Pettersson, Anna Kristina	21/8-1881	Oäkta barn	Baldershage	-	4kvartal	80 -
Pettersson, Johanna	10/6-1851	Änka	Stadsmon Västra	Maskinistänka	4kvartal	80 Medelklass/Småborger
Pettersson, Anna	13/1-1851	Ogift	Stenhammaren 206	-	12mån, 4kvartal	195 -
Pettersson, Johan Emil	-	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	75 -
Pettersson (Berg), Helena Elisabet	12/3-1875	Oäkta barn	Barnhemmet Östra	-	3kvartal	75 -
Pettersson, Karolina Elisabet	22/4-1834	Änka	Stenhammaren 35	Sjömansänka	2kvartal	30 Soldat
Pettersson, Frits Aron	24/12-1876	Oäkta barn		-	1kvartal	30 -
Pihlman, J. F.		Gift		Styrman	2mån	20 Medelklass/Småborger
Palmqvist, Johan	2/8-1832	Gift	Granmodal Östra	Gasarbetare	4mån, 1kvartal	25 Arbetarklass
Persdotter, Kerstin	20/8-1838	Ogift	Stenhammaren	Arbeterska	2mån	20 Arbetarklass
Palm, Sara Kristina (Strömberg?)	2/5-1857	Ogift	Sidsjö	Gelbgjutare	3mån	25 Medelklass/Småborger
Pettersson, Adolf Fredrik	25/10-1867	Ogift		Arbetare	1mån	11 Arbetarklass
Rosengren, Klara Emma	9/3-1817	Ogift		Modehandlerska	12mån, 4kvartal	190 Medelklass/Småborger
Rosengren, Anna Johanna Runström, Lovisa Adelaide Bernardina	9/8-1814	Ogift		Mamsell	12mpn	120 Borgarklass/Överklass
Runda, Erik Abraham	31/10-1839	Ogift	Mon	Piga	2mån, 1kvartal	27 Hushållstjänare
Ruda, Erik Abraham	15/3-1823	Änkling	Sidsjöqvarn	Arbetare	12mån	60 Arbetarklass
Rydberg, Sara Helena	7/6-1839	Änka	Västra barackerna Västra barackerna	Arbetaränka	4mån	30 Arbetarklass
Ryberg, Erika	1/4-1851		227	-	2mån	10 -
Runström, Eleonore Bernhardina	10/4-1882	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	75 -
Rödén (Rödin), Kerstin	29/10-1848	Ogift	Heffners	Piga	3mån, 1kvartal	60 Hushållstjänare
Rosenholm, Anna Erika	-	Ogift		-	3mån	15 -
Rönnlund, Aurora	-	Ogift		-	1mån	5 -
Rundqvist, Lovisa	7/12-1844	Ogift		Tvätterska	2kvartal	37 Arbetarklass
Rask, Petter	10/7-1825	Gift	Böle Västra	soldat Stadsvaktmästarän	2mån	17 Soldat
Rundqvist, Brita Magdalena	25/1-1826	Änka	Stenhammaren 110	ka	1kvartal	20 Medelklass/Småborger
Sellberg, Anna Charlotta	28/2-1822	Änka		Arbetaränka	1mån, 4kvartal	80 Arbetarklass
Siwerts, Lovisa	3/10-1809	Ogift		-	5mån	50 -
Sjöberg, Eva Charlotta	5/11-1818	Änka	Stadsmon	Lotsänka	4kvartal	60 Medelklass/Småborger
Selin, Hulda Kristina	6/9-1871	Ogift		-	11mån	54 -

Selander, Magdalena	4/2-1826	Änka	Håkanstå	Arbetaränka	4kvartal	25	Arbetarklass
Sundberg, Anna Matilda	11/10-1877	Äkta barn		-	4kvartal	75	-
Se Hylberg, Anna	29/10-1809	Änka	Heffners Södra barackerna 130	Arbetaränka	12mån, 4kvartal	140	Arbetarklass
Sjögren, Maria Johanna	20/5-1842	Ogift		Piga	12mån	111	Hushållstjänare
Stjernberg, Sofia Lenobia Justina	18/10-1819	Änka		Mamsell	12mån	120	Borgarklass/Överklass
Sundin, Hulda Kristina	23/1-1879	Oäkta barn	Kubikemborg	-	4kvartal	60	-
Sunding, Maria Theresia	1/6-1879	Oäkta barn	Tuna	-	2kvartal	160	-
Svedlund, Per Johan Alfred	19/5-1877	Oäkta barn	Sättna	-	3kvartal	60	-
Selin, Kristina Matilda	14/3-1881	Oäkta barn	Selånger	-	4kvartal	65	-
Stockhaus, Lydia	-	Oäkta barn	Sundsvall Södra barackerna 44	-	4kvartal	144	-
Sjöman, Inga Karolina Charlotta	3/3-1837	Änka		Bokförareänka	6mån	120	Medelklass/Småborger
Söderblom, Anna Gustafva	17/7-1820	Gift		Arbetare	1kvartal	15	Arbetarklass
Smedman, Brita Katarina	6/12-1862	Gift	Östra Stenhammaren	Arbetare	4mån, 4kvartal	97	Arbetarklass
Stadin, Erika Kristina	12/9-1834	Ogift	Kubikemborg	-	4kvartal	60	-
Svedin, Brita Margareta Eleonora	17/11-1848	Änka	Böle	Torparänka	12mån, 4kvartal	120	Agrara underskikt
Sällström, Gustaf	12/9-1813	Ogift		Arbetare	12mån	168	Arbetarklass
Selberg, Karl Sigfrid	11/6-1886	Oäkta barn	Granmodal	-	4kvartal	30	-
Sundberg, Fredrik Axel	-	Oäkta barn	Tuna	-	3kvartal	45	-
Sjöberg, Ingrid Wilhelmina	26/5-1844	Änka	Kubikemborg	Arbetaränka	12mån	180	Arbetarklass
Sundqvist, Anna Katarina	25/12-1840	Änka	Södra barackerna	Arbetaränka	11mån	113	Arbetarklass
Ståhlberg, Märta Greta Ström, matilda, sonen Axel Ragnar 23/3-1876 och sonen Birger Alexander 29/2-1880	30/6-1811 8/2-1850	Ogift Änka	Norrmalm Härnösand Södra barackerna 65	Piga Stadsfiskalsänka (Chefsåklagare/Poli smästare)	4kvartal 1mån, 1kvartal	60	Hushållstjänare 250 Borgarklass/Överklass
Strömstedt, Erik	21/10-1821	Gift		Skräddare	9mån	100	Medelklass/Småborger
Sundberg, Karl Fredrik	16/1-1876	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	100	-
Svensson, Anders	-			-	1mån	5	-
Sehlberg, Anna	-	Änka		-	1mån	10	-
Sandström, Johanna		Gift	(fd. polisens Sandströms hustru)	2mån		25	Funktionär
Sjögren, Hulda	-			-	1mån	12	-
Sundberg, Adolf Sejbrandt	5/12-1875	Oäkta barn	Selånger	-	1kvartal	30	-
Sjögren, Ruth	22/8-1887	Oäkta barn	Skönsmon Östra Stenhammaren 14	-	3kvartal	70	-
Sjöblom, Johan Michael	10/6-1835	Gift		Skomakare	4mån	40	Medelklass/Småborger
Sundberg, Karl Ludvig Alexander	6/1-1879	Oäkta barn	Sättna	-	1kvartal	60	-
Sandberg, Per Johan Olof	18/1-1878	Oäkta barn	Stadsmon	-	1kvartal	15	-
Sjögren, Anna Sofia	30/6-1855	Gift	Härnösand Hospital Stadsbudet Nyströms gård, vreten 106	Bokhållare	2mån	114	Medelklass/Småborger
Svensson, Sven		Ogift		Arbetare	1mån	10	Arbetarklass
Sandelin, Maria	-			-	1mån	10	-
Sahlin		Änka		Fiskaränka	1mån	10	Arbetarklass
Svartholm Pettersson Walborg, F.		Frånskild?		Tvätterska	1mån	5	Arbetarklass
Smedman, Joh. Albin	-	Gift		-	1mån	2	-
Svensson, Brita	-	Änka		-	1mån	5	-
Tjernberg, Maria Gustafva	3/10-1814	Ogift		Piga	1mån, 4kvartal	70	Hushållstjänare
Tjernberg, Fredrik Wilhelm	25/12-1817	Gift	Stadsmon	Skräddare	4kvartal	120	Medelklass/Småborger
Teglund, Johanna Kristina	18/1-1827	Frånskild	Stadsmon	-	12mån, 3kvartal	127	-
Torngren, Maria	10/7-1864	Änka	Skönsberg	-	12mån, 4kvartal	152	-
Twerling, Emma	27/8-1867	Ogift	Västra barackerna	-	6mån	35	-

Tjäder, Maria Botilla	19/12-1826	Änka	Stadsmon	Dotter, hemmansägarinna	2mån	30 Medelklass/Småborger
Uppgård, Artur Harald Theodor	30/11-1883	Oäkta barn	Tuna	-	4kvartal	80 -
Uppgård, Anders Wilhelm	17/12-1875	Oäkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	100 -
Unesson, Uno	(2 år)	Äkta barn	Indal	-	4kvartal	370 -
Westman, Anna Beda Severina	29/1-1876	Oäkta barn	Tynderö	-	3kvartal	60 -
Wiklund, Maria Johanna Antonia	7/5-1877	Oäkta barn		-	3mån, 1kvartal	25 -
Wikström, Anna	1/7-1839	Änka		Arbetaränka	4mån, 4kvartal	80 Arbetarklass
Winberg, Margareta	3/12-1814	Änka	Alnö	Handlaränka	3kvartal	50 Medelklass/Småborger
Wendin, Hilma Augusta Malvina	6/12-1848	Ogift		Mamsell	3kvartal	75 Borgarklass/Överklass
Westin, Märta	-		Västra Stenhammaren	-	3mån	15 -
Widman, Johanna Maria	3/9-1830	Ogift	Östra Stenhammaren	Mamsell	4kvartal	90 Borgarklass/Överklass
Wallström, Sara Marta	6/9-1841	Änka	Heffners	Arbetaränka	1mån, 4kvartal	82 Arbetarklass
Wallin, Olga	28/5-1875	Oäkta barn	Tuna	-	1mån, 3kvartal	159 -
Wohlfart, Maria	27/4-1850	Änka	Västra barackerna	Målareänka	12mån	157 Medelklass/Småborger
Widinghoff, Ernst	21/4-1853	Gift		Kakelmakare	1mån	5 Medelklass/Småborger
Westerstrand, Märta	-	Ogift		-	1mån, 1kvartal	22 -
Wester, Märta Brita	-	Ogift	Tuna	-	4mån	99 -
Wickberg, August Johan Robert	26/1-1885	Oäkta barn	Barnhemmet	-	2kvartal	75 -
Wågberg, Anders	18/8-1817	Gift	Västra barackerna 207	Arbetare	12mån	125 Arbetarklass
Westin, Sara Elisabet	17/6-1823	Änka	Västra Stenhammaren	Arbetaränka	12mån, 4kvartal	150 Arbetarklass
Wallin, Karin	4/2-1845	Änka	Västra Stenhammaren	-	12mån	150 -
Wattlin, Kristina	31/1-1818	Gift	Östra Stenhammaren 44	Arbetare	12mån, 4kvartal	129 Arbetarklass
Wiberg, Anna Brita	18/5-1815	Änka	Södra barackerna 131	-	12mån, 4kvartal	120 -
Wiksten, Maria	11/1-1810	Ogift		Jungfru	10mån, 3kvartal	105 Hushållstjänare
Wörman, Carl Petter	17/4-1835	Änkling	Mellersta barackerna 142	Skomakare	12mån	63 Medelklass/Småborger
Wedin (Widin), brita	24/7-1822	Änka	Granmodal Västra barackerna	Arbetaränka	12mån, 1kvartal	75 Arbetarklass
Wennergren, Märta kristina	11/3-1847	Änka	172	Muraränka Skräddaränka sedan arbetarhustru	12mån	120 Medelklass/Småborger
Wanberg, Ulla Maria	22/11-1848	Änka			2mån	20 Medelklass/Småborger
Wadström, Kajsa Märta	11/4-1824	Ogift	Granlo	Piga	10mån	130 Hushållstjänare
Wenmström, Anna Kristina	25/1-1814	Ogift	Heffners	Piga	11mån, 4kvartal	120 Hushållstjänare
Westerlund, Jonas Leonard	20/5-1888	Barn		-	1mån	10 -
Wallin, Ragnhild Maria Elisabet	19/7-1867	Ogift	Skönsberg	-	3kvartal	45 -
Wester, Anna Lisa	15/12-1879	Oäkta barn	Sättna	-	4kvartal	60 -
Wester, Johanna Helena	1/12-1877	Oäkta barn	Skön	-	4kvartal	60 -
Widinghoff, Karin	21/4-1853	Gift		-	6mån	55 -
Wilsson, Brita Kristina	-	-	-	-	4kvartal	65 -
Wester, Ebba Karolina Viktoria	26/4-1889	Oäkta barn	Skön	-	1kvartal	36 -
Westman, Ernst Bruno Emanuel	11/8-1874	Äkta barn	Barnhemmet	-	3kvartal	75 -
Widman, Märta Katairna	2/3-1825	Änka	Eriksdal	Skräddaränka	2kvartal	60 Medelklass/Småborger
Wiklund, Lovisa	16/10-1825	Ogift	Barack 39	Piga	3mån	25 Hushållstjänare
Westin, Brita Kajsa	-	Änka	Torp	-	4mån	20 -
Westin, Sofia Wilhelmina	29/10-1846	Gift	Stöde	-	2kvartal	54 -
Westerlund, Eva Kristina	-		Vivstavarv	-	1kvartal	15 -
Wikberg, Anna Märta	22/3-1845	Ogift	Norrmalm Östra barackerna	Strykerska	1kvartal	15 Arbetarklass
Westin, M.	1/5-1857	Gift	34	Arbetare	2mån	30 Arbetarklass

Zeunert, Hilma Sofia	30/12-1885	Oäkta barn	Modern i Umeå	-	4kvartal	65 -
Zamore, Brita Kristina	2/11-1832	Gift		Skomakare	1mån	20 Medelklass/Småborger
Åkerman, Emil Rudolf	2/10-1884	Oäkta barn	Heffners	-	3kvartal	60 -
Åström, Karin	17/1-1827	Änka	Norrmalm	-	4kvartal	60 -
Åman, Kristina	1/9-1826	Änka	Stenhammaren 120	Arbetaränka	3mån	35 Arbetarklass
Ånger, Wiva Wilhelmina	31/8-1886	Oäkta barn		-	3kvartal	55 -
Ålander, Sara	-	Gift	Östra Stenhammaren 16 Västra Stenhammaren	-	6mån	92 -
Ås Carlsson, Gustaf	19/11-1856	Ogift	Vreten 197	Arbetare	2mån	25 Arbetarklass
Öberg, per Hjalmar	8/3-1879	Oäkta barn	Selånger	-	4kvartal	60 -
Ödén, Johan erik	1837	Gift		Sågverksarbetare	1kvartal	10 Arbetarklass
Ödvall, Sigrid Katarina	20/6-1833	Änka	Heffners	Skomakareänka	1mån, 4kvartal	65 Medelklass/Småborger
Östling, Karl August	-	Oäkta barn	Njurunda	-	2kvartal	30 -
Östman, Anna	17/11-1825	Änka	Skönsberg	Skomakareänka	12mån, 4kvartal	150 Medelklass/Småborger
Östergren, H.	-	Gift		-	1mån	15 -
Öberg, Brita Larsdotter	15/6-1830	Ogift	Norrmalm	Arbeterska	3mån	37 Arbetarklass
Östman, Dana Augusta Linnea	2/1-1889	Oäkta barn	Tuna	-	1mån, 1kvartal	47 -

Totalsumma:
33042 :-

Källa: Medelpadsarkivet, Sundsvalls fattigvårdsstyrelse, matriklar över understödstagare, liggare över understödstagare år 1889, serienr. D2b.

Bilaga 2

Kön	Skäl	Barn	
Änka kvinna	Utan arbete	Ja	
Kvinna	Arbetsförmögen		
Änka kvinna	Änka	Ja	
Kvinna	Sjuk arbetsförmögen	Ja	
Kvinna		Ja	
Änka kvinna	Utan arbete		
Kvinna	Sjuk		
Man	Arbetslös	Ja	
Kvinna	Brist på arbete	Ja	
Man	Sjuk och arbetsförmögen	Ja	
Gift kvinna	Sjuk och arbetsförmögen		
Man	Sjuk och arbetsförmögen	Ja	
Man	Svag	Ja	
Man	Sjuk och arbetsförmögen	Ja	
Gift kvinna		Ja	
Man	Sjuk och arbetsförmögen	-	
Gift man	Sjuk hustru, hemma med barn	Ja	
Kvinna	-	-	
Man	Sjukdom	-	
Man	Gammal, inga tillgångar	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Man	Sjuk och arbetsförmögen	Ja	
Kvinna	Sjukdom	-	
Man	Sjuk och svag	-	
Kvinna	-	Ja	
Man	Sjukdom	Ja	
Kvinna änka	Gård och avliden man	-	
Kvinna änka	Gammal	-	
Kvinna	Sjuk man	Ja	
Kvinna	Gammal	-	
Kvinna	Arbetslös	Ja	Avslås
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Änka	-	
Kvinna änka	Hjälp till minderåriga barn	Ja	Avslås (vuxna barn)
Man	Lite arbete	Ja	Avslås
Kvinna	Fortsatt stöd	Ja	
Kvinna	Arbetslös, mer stöd	-	Avslås
Kvinna	Bidrag till mat	-	Avslås
Kvinna	-	Ja	Avslås

Kvinna	Inget arbete	Ja	
Kvinna	Inget stöd av man	Ja	
Kvinna	Branden, otillräckliga tillgångar	Ja	
Kvinna	Inget arbete, otillräckliga tillgångar	Ja	
Kvinna änka	Avliden man	-	
Kvinna	Sjukdom, arbetsförmögen	-	
Man	Sjukdom, arbetsförmögen	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Gammal, sjuk, arbetsförmögen	-	
Man	-	-	
Kvinna	Brist på arbete	Ja	
Man	Knappa omständigheter	-	
Kvinna ogift	Arbetsförmögen, svag	Ja	
Kvinna gift	Oförmögen	Ja	
Kvinna	Svag, oförmögen	-	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Man	Gammal	-	
Kvinna änka	Gammal, oförmögen	-	
Man	Gammal, oförmögen	-	
Kvinna gift	Inget stöd av man	Ja	
Man	Arbetslös	-	
Kvinna	-	-	
Kvinna	Gammal	-	
Kvinna änka	Änka	-	
Kvinna änka	Änka	-	
Kvinna änka	Änka	-	
Man	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Kvinna	-	-	
Kvinna	Gammal	-	
Kvinna	Gammal, fortsatt stöd	-	
Kvinna	Ingen försörjare	Ja	
Kvinna änka	Sjukdom, oförmögen	-	
Man	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna änka	Sjukdom	Ja	Avslås (vuxna barn)
Kvinna änka	Gammal, sjukdom	-	Avslås
Man	Arbetslös	Ja	Avslås (för fräck)
Kvinna änka	Otillräckliga tillgångar	-	
Kvinna änka	Söker för sin vuxna son	Ja	Avslås
Kvinna	Sjukdom	-	
Kvinna	Mer stöd	Ja	Avslås
Kvinna änka	Mer stöd	Ja	Avslås
Man	Arbetsbrist, sjukdom	Ja	Avslås
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Ensam försörjare	Ja	Avslås
Man	Sjukdom	-	
Kvinna	Ingen försörjare	Ja	
Man	Lite arbete	-	Avslås
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna ogift	Oförmögen, hemma med barn	Ja	Avslås
Kvinna	Gammal, sjukdom, oförmögen	-	Avslås
Kvinna	-	-	Avslås
Man	Sjukhjälp	-	
Kvinna	Hjälp till gård	Ja	
Kvinna	-	-	Avslås
Kvinna änka	Otillräckliga tillgångar	-	Avslås
Kvinna	Hemma med barn	Ja	Avslås
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Sjukdom	-	
Kvinna	Branden	-	
Kvinna	Inget stöd från man	Ja	
Kvinna	Sjukdom	-	
Kvinna gift	Man utan jobb	-	
Man	Svag, oförmögen	-	
Man	Behov av kläder	-	
Kvinna änka	Oförmögen	-	
Kvinna änka	Änka	-	
Man	Gammal	-	
Man	Sjukdom	Ja	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Man	Sjukdom	Ja	
Man	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Sjukdom	-	
Kvinna	Bebis	Ja	

Kvinna	Ingen försörjare	Ja	
Kvinna änka	Änka	-	
Man	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna änka	Änka	Ja	
Kvinna	Gammal, oförmögen	-	
Man	Sjukdom, oförmögen	-	
Man	Sjuk	-	Avslås
Kvinna	-	Ja	Avslås
Man	Sjuk hustru, lite jobb	Ja	Avslås
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	Ja	Avslås (ingen egentlig sjukdom)
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Arbetslös	-	Avslås
Kvinna änka	Änka, sjuk	-	Avslås
Man	Arbetslös	-	
Kvinna änka	Änka	-	
Kvinna änka	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	Ja	
Kvinna	Inget stöd från man	Ja	
Kvinna änka	Oförmögen	Ja	
Kvinna änka	Oförmögen	Ja	
Man	Sjukdom	-	
Man	Gammal	-	
Man	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Arbetslös	Ja	
Kvinna änka	Änka	Ja	
Man	Sjukdom, oförmögen	-	
Man	Sjukdom	-	
Kvinna	Sjukdom	-	
Man	Lite arbete	Ja	Avslås
Man	Sjukdom, oförmögen	-	Avslås
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	-	-	Avslås
Kvinna ogift	-	Ja	
Kvinna änka	Änka	-	
Man	Brist på arbete	Ja	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Kvinna	Oförmögen	-	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Otillräckliga tillgångar	Ja	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Oförmögen	-	
Kvinna	-	-	
Man	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Sjukdom	-	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Man	Gammal	-	
Man	Fortsatt stöd	-	
Man	-	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Man	Gammal	-	
Man	Sjukdom	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Man	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Kvinna änka	Arbetslös	Ja	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Sjukdom, oförmögen	-	
Man	Sjukdom	Ja	
Kvinna änka	Änka	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Sjukdom	-	
Kvinna	Gammal, utan inkomst	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Ensam med fyra barn	Ja	
Kvinna änka	Sjuk	-	
Man	Gammal, oförmögen	-	
Man	Oförmögen, liten inkomst	-	
Kvinna	Sjuk	-	
Kvinna	-	-	Avslås
Kvinna	Annan kvinnas barn	-	Avslås
Kvinna	Inget stöd från man	Ja	Avslås
Kvinna	Mer stöd	-	Avslås
Man	Gammal	-	Avslås

Man	Utträde från inrättning	-	Avslås
Man	Utträde från inrättning	-	Avslås
Kvinna	Utträde från inrättning	-	Avslås
Kvinna änka	Gammal	-	
Kvinna änka	Fortsatt och mer stöd	-	
Man	Gammal, fortsatt stöd	-	
Kvinna	Gammal, fortsatt stöd, oförmögen	-	
Kvinna	-	-	
Kvinna änka	Oförmögen	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Fortsatt stöd, branden	-	
Kvinna ogift	Gammal, oförmögen, mer stöd	-	
Man	Arbetslös	Ja	
Kvinna änka	Brist på arbete	Ja	
Kvinna änka	Sjukdom, oförmögen, större stöd	-	
Kvinna änka	Arbetslös, mer stöd	Ja	
Kvinna	-	-	
Man	Arbetslös	Ja	
Kvinna änka	Gammal	-	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Man	Gammal, oförmögen	-	
Man	Sjukdom, oförmögen, gammal	Ja	
Man	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Otillräckliga tillgångar	Ja	
Kvinna	-	Ja	
Kvinna	Mer stöd	-	
Man	Arbetslös	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Inget stöd från man	Ja	
Man	Branden	-	
Kvinna	-	-	
Kvinna	-	-	
Man	Brist på arbete	-	
Kvinna	Oförmögen	-	
Kvinna	Gammal, oförmögen	-	
Man	Gammal, sjukdom, arbetsbrist	-	
Kvinna	-	-	
Kvinna änka	Änka	-	
Man	Gammal, oförmögen	Ja	
Kvinna	-	Ja	
Kvinna änka	Änka	-	
Kvinna	-	-	
Man	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Otillräckliga tillgångar	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Gammal, oförmögen	-	
Kvinna änka	Sjukdom, fortsatt stöd	-	
Kvinna	Gammal	-	
Man	Arbetsbrist	Ja	
Kvinna änka	Sjukdom	-	
Kvinna änka	Sjukdom, gammal, oförmögen	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Oförmögen	Ja	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Man	Branden, fortsatt stöd	-	
Man	Otillräckliga tillgångar, fortsatt stöd	-	
Man	Gammal	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Behov av mat	Ja	Avslås
Kvinna änka	Gammal, oförmögen	-	
Kvinna	-	Ja	
Kvinna	-	-	
Kvinna	Arbetslös	-	
Man	Sjukdom, fortsatt stöd	-	
Kvinna	Oförmögen	Ja	
Kvinna	Ingen inkomst	Ja	Avslås
Kvinna änka	Änka	Ja	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	

Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Man	Fortsatt stöd	-	
Kvinna	Sjukdom, mer stöd	-	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Hemma med barn	Ja	
Kvinna änka	Hemma med barn	Ja	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna änka	Gammal, oförmögen	-	
Kvinna	Stöd för barn	Ja	
Kvinna änka	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Stöd för barn	Ja	
Kvinna änka	Ingen försörjare, mer stöd	Ja	
Kvinna	Inget stöd från man	Ja	
Kvinna	Arbetslös man, otillräckliga tillgångar	-	
Kvinna änka	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Brist på arbete	Ja	
Kvinna änka	Hemma med barn	Ja	
Kvinna	Frånvarande man	Ja	
Kvinna änka	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Kvinna änka	Hemma med barn	Ja	
Man	Arbetsbrist	Ja	
Kvinna	Arbetslös, gammal	Ja	
Kvinna änka	Änka	Ja	
Man	Arbetsbrist, sjukdom, gammal	Ja	
Kvinna	Hemma med barn	Ja	
Kvinna änka	Sjukdom, gammal	Ja	
Kvinna	Sjukdom	-	
Kvinna	Gammal, oförmögen, otillräckliga tillgångar	-	
Kvinna	Inget stöd från man	Ja	
Kvinna	Sjukdom, gammal	-	
Man	Oförmögen	-	
Kvinna	-	-	
Kvinna	Arbetslös, otillräckliga tillgångar	-	
Kvinna	Gammal, ingen inkomst	-	
Kvinna	Gammal, fortsatt stöd	-	
Kvinna änka	Sjukdom	-	
Kvinna änka	Änka	-	
Kvinna	Sjukdom	-	
Kvinna	Arbetslös	Ja	
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	-	
Kvinna	Sjukdom, ingen inkomst	-	
Kvinna	-	-	
Man	Hemma med barn	Ja	
Kvinna änka	Sjukdom, oförmögen	Ja	
Man	Gammal, arbetslös, oförmögen	-	
Kvinna	Inget stöd från man	Ja	
Man	Sjukdom branden	-	Avslås
Man	Arbetslös	Ja	Avslås
Kvinna	Arbetslös	-	Avslås
Kvinna	Gammal, ingen inkomst	-	Avslås
Kvinna änka	Mer stöd	Ja	Avslås
Kvinna änka	Arbetslös	-	Avslås
Kvinna	Arbetslös	-	Avslås
Kvinna	Otillräcklig inkomst	Ja	
Kvinna	-	Ja	Avslås
Kvinna	Ingen inkomst	Ja	Avslås
Kvinna	Sjukdom, oförmögen	Ja	Avslås
Kvinna	Arbetslös	-	Avslås
Kvinna	Oförmögen	Ja	Avslås
Kvinna	-	Ja	Avslås
Kvinna	Försupen man	Ja	Avslås
Man	Barn	Ja	
Man	Arbetslös (intagen på arbetsinrättning)	Ja	
Kvinna	Fortsatt stöd	-	
Man	Arbetsbrist (hustru får bidrag)	Ja	
Man	Arbetsbrist (hustru får bidrag)	Ja	
Man	-	-	
Man	Arbetslös	Ja	

Källa: Medelpadsarkivet, Sundsvalls fattigvårdsstyrelse, inkomna ansökningar om fattigvård år 1889, serienr

E3.